

GULIELMI TEM-

PELLI PHILOSOPHI

CANTABRIGIENSIS

EPISTOLA

Temple (W.)
—K

DE DIALECTICA P. RAMI,

ad

JOAN. PISCATOREM ARGEN-

sinens. una cum Joan. Piscatoris ad
illam epist. responsione.

(2)

LONDINI,

Excudebat H. Middletonus,

pro Ioh. Harrifono, & Geor. Bishop.

M. D. LXXXII.

OR
VIR

sciplinæ
quantum
Nam quæ
rimum, e
ingenii m
roribus v
nas præte
ferre : ha
deinceps
mus reviv
lentem cu
sibi, & Jo
quod ad s
titia Pisce
erat, ne e
Fuit ille v
& erroris

ORNATISSIMO
VIRO JOANNI PISCATORI
ARGENTINENSI GULIELMUS
Tempellus S. D.

NIMADVERSIONES tuæ in P. Rami
Dialecticam (ornatissime Piscator) tan-
tum apud nos & tam illustre nomen con-
secutæ sunt, ut qui Piscatorem nescierit,
nihil in Dialecticis exquisitum scire vi-
deatur. Ego certè pro eo quo Logicæ di-

sciplinæ veritatem amore complector, tantum tibi tribuo,
quantum excellentissimo philosopho tribuere debemus.
Nam quæ duæ res ad summam laudem possunt valere plu-
rimùm, & profectò in te elucent ambæ: libertas judicii, &
ingenii magnitudo. Illa fecit ut te ab eorum hominum er-
roribus vindicares, qui nihil solent ad illustrandas discipli-
nas præter jejunam subtilitatem & Aristotelis nomen af-
ferre: hæc ita nos afficit ut certè admiremur, & præclari
deinceps aliquid cupidissimè expectemus. Quòd si P. Ra-
mus revivisceret, & tuam in expoliendis dialecticis excel-
lentem cupiditatem intueretur: equidem gratularetur ipse
sibi, & Joanni Piscatori, esse permultum debere fateretur,
quòd ad suum studium limandæ veritatis dialecticæ, indu-
stria Piscatoris accessisset. Neque verò tibi verendum
erat, ne erroris animadversio minùs ei jucunda accideret.
Fuit ille vir, si quis alius, in studium disceptandæ veritatis,
& erroris profligandi tantoperè incitatus, ut si quid ali-
quando

G. TEMPELLI EPIST.

quando accuratius occurrisset, siue id ipse inuenisset, siue ab alio vel infimo acceperisset, vehementius laretur. Atque hoc plané Rameum est, & pati se de errore admoneri, & letrari si ab aliquo corrigatur. Dum igitur te ad Rami dialecticam perpoliendam & erroribus liberandam reculisti, fecisti profectó illud quod Petrus Ramus factum voluit, & ii etiam facere debent, qui Rameæ disciplinæ instituta sequuntur, id est, studium excolendæ veritatis profitentur. Quanquam hercle, utcunque fueris in animadversionibus illis cum summa laude versatus: tamen nescio quo modo non illæ mihi ita satisfaciunt, quin putem posse à Joanne Piscatore eruditissimo homine exquisitus aliquid perfectiusque proferri. Ac proinde scribere ad te non alienum videbatur, & vehementer rogare, ut qua luce ingenii omnia ferè assequeris, eadē in logicis Rami paulò accuratius discipulandis utare. Atque ut id eò alacrius suscipias, exponam quid mihi in animadversionibus tuis non tantoperè probeatur. Quod eò libentiùs facio, cum propter alios qui id à me contenderunt, tui propter P. Baronem Gollum, non modò perfectum in theologia magistrum, sed hominem etiam cæterarum artium laude excellentem, qui mihi ad istud suscipiendum author accessit. Cui quidem id olim contigit quod jam tibi. Nam cum relictis elegantius Peripateticæ familiar, ad Rameæ institutionis disciplinam accessisset, & jam P. Ramo propter similitudinem studiorum ac ejusdem gentis cognationem familiariter uteretur: incidit ille quidem in eas ferè difficultates, quibus tu Rami dialecticam irretitam esse differis. Mihi de nonnullis in mentem subinde venit dubitare: sed tamen ipse me sustineo; ne, quod propter infirmitatem judicii non assequor, id propter temeritatem condemnasse videar. Quid ergo? Quod in Ramo non ausim, id in Piscatore audebo? Condemnare animadversiones tuas non audeo: immò probò & laudo: sed ita tamen, ut earum plerisque non valde assentiar. Scripsi igitur ad te, ut illud tuum divinum acumen diligentissime in omnem partem excites: ut mihi homini adolescenti & in literarum studiis vix mediocriter versato aliquid impertias disciplinæ uix. Quod facillimè consequere,

fi.

fi, que
me doc
ratio el
eruditi
nibus t
mea ar
redund
vis com
tibi exp
Verēne
præcep
arti præ
ciproca
celleris
requirer
bonum p
constitu
edificii,
ri dicem
eūmq
clusum e
materia
libet arte
vix ac
teria auc
neratim
ctica exp
rò, bene
jecta vis
ribus effi
huius act
non tamen
tasse quic
efficiente
est, ut eā
Verūm tu
sum, si te i
te probatu
fi.

si, quæ à me pro Ramo levissimè differuntur, in iis erravisse me docueris. Nam ea mediùs-fidius instituti mei summa ratio est, non ut te resellam: sed ut à te in iis quæ nesciam, erudiri possim. Age igitur: & quid mihi in animadversionibus tuis minùs probetur, attende. Non placet tibi Ramae artis logicæ definitio. Quid ita? Quia & vox illa bene redundat, & differendi verbo non omnis logicæ doctrinæ vis comprehenditur. Redundatiam esse vis, quoniam idem tibi expressum videtur, quod artis vocabulo continetur. Verène istud à te dicatur, videamus. Artis integra natura, præceptis & præceptorum methodo consumitur. Nam si arti præcepta perpetuæ veritatis, homogenea, partibus reciproca, & ad elegantem ordinis formam revocata, concesseris: nihil à te ad suam ipsius constituendam essentiam requireret amplius. Atqui verò quod arti tanquam summū bonum proponitur, id nullam partem è materia formæque constitutæ artis assumit. Quid enim? ecquid finè constructi edificiū, materia ejusdem ac iorma, aliqua ex parte continemus? Tu cum fini nomen externæ causæ assignis, eūque extra effectum consistere, non autem effecto inclusum esse disseris: non vis hercle aliquam finis partem materia rei compositæ formæque comprehendī. Sed quamlibet artem habitum esse dices bene agendi. Quid tum? Illa *in quævis*, quæ finis est cujusvis discipline, nulla ex parte, materia aut forma artis continetur. Quod verò de arte generatim dicitur, id ex lege *negativa* *apud nos* speciatim in dialectica explicatur. Artis finis, est bene agere: dialecticæ verò, bene disserere. Quæ ergo (inquies) vocabulo *Bene* subiecta vis erit? Equidem illius actionis, quæ totius artis viribus efficitur, perfectionem notabit. Perfectio autem huius actionis, nonne ab arte perfecta est? Quis negat? non tamen in ipsa arte inclusam esse concedo: nisi fortasse quicquid ab efficiente in effectum transfunditur, id efficiente comprehendī fatendum sit. Neq; interim *ad hoc* est, ut eadem actio, & effecti & finis rationem obtineat. Verum tu ista videris ornatissime Piscator: ego satis assecutus sum, si te ista quasi velitatione, quæ ipsi mihi non tanto potè probatur, ad illustriorem quandam explicationē provo-

- caverim. Agendum: Vox illa *differtendi* non arridet. Tropum esse non inficior. Sed ita illustris tropus est, ita in disertissimis authoribus frequens, penè ut vox illa non tropo modifi cata, sed à natura ad eam significationem facta videatur. Quid tropo illo declaretur, nemini obscurum esse potest. Omnem profectò dialecticæ vim comprehendit: sive rei inveniendæ consilium spectes, sive dispositionis alicujus in enunciato & syllogismo & methodo rationem consideres: adeò ut tropi hujus rejiciendi justa causa subesse non possit. Sed tua hujus definitionis correctio quæ nam est? Ais, dialecticam meliùs definiri artem docendi. Non valde repugnarem, nisi *docere* nihil aliud tibi esset, quàm enunciatum quæstionem declarare, vel syllogismo eandem demonstrare. Ex quo fit ut allata abs te definitio, *ratio opus* non sit. Nā qui dialecticam sic definit, is rem generalè per duas in re generali comprehensas particulas interpretatur. Dialecticæ definitio, ad omnes dialecticæ partes communiter attinebit. At ubi in tua definitione, argumenti inventio? ubi methodi disciplina? utraq; certè exclusa est, cùm tibi docendi ratio; enunciati & syllogismi usu tota vertatur.
3. Non minùs mihi tua illa de materia & forma dialecticæ, aliena videtur explicatio. Materia (inquis) dialecticæ argumenta sunt. Quòd si materiam quæ ad logicæ artis structuram requiritur, intelligis, (ut certè intelligis) dabis veniam si à te dissenserim. Nam in constituenda dialecticæ artificii fabrica, ipsa præcepta materiæ rationem obtinent. Quod ex artis definitione perspicitur. Sed quæ forma dialecticæ? argumentorum (inquis) cum quæstione dispositio. Non placet hercle. Artis enim forma, toti arti convenire debet. Hanc verò quam affers, nec capere inventio, nec sustinere enunciatum, nec methodus ferre potest: immò verò nec doctrina syllogismi. Ubi ergo argumentorum cum quæstione dispositio consistet? Cujus rei forma erit? certè operis illius, quod syllogismi præceptis contextitur. Nam in eo ad vim consequentiæ deducendam quæstio cum argumento perartificiose disponitur. *Argumenti* definitio satis tibi accurata videretur, nisi arguendi vocabulum displiceret. Usurpatur, si placet, *ratio quæstionis*, (in quo tamen non valde
- 4.

val
bus
rit.
nem
Hic
mun
men
enim
insci
scato
Ram
& tam
alia d
nitate
syllog
scator
car no
tionis
usus es
explic
argum
alium,
rò tuam
stres, r
compre

De lo
alecticæ
plicatio s

valde tibi assentior.) Quid tum? Nullum certè ex omnibus vocabulis aptius huic loco, nullum elegantius occurrat. Nunquam ego *declaramentum* illud tuum, vel *documentum*, cum verbo *arguendi* ulla ex parte conferendum putabo. Hic de duplici usu argumenti sic disputas, tanquam P. Ramum planè fugisset: aisquæ, ab eo declarationis & argumentationis distinctionem minimè explicatam esse. Et enim in comparatorum animadversionibus istam P. Ramo inscitiam attribuis. Quid dicam? Nulla mihi ingenio Piscatoris indignior animadversio visa est. Quorsum illa P. Rami de axiomate instituta præcepta? Quorsum tot locis & tam sollicitè contendit, alia enunciati iudicio explicari, alia discèptari syllogistico? Quorsum de sophistarum vanitate conqueritur, quòd omnem logici iudicii usum ad syllogismi subtilitatem transtulerint & alligarint? Ecce Piscator à Piscatore resellitur. Arguere (inquis) Ramo significat non solùm veritatem alicujus affirmationis aut negationis probare seu demonstrare, qui vulgaris hujus verbi usus est: verumetiam rei cuiuspiam naturam declarare seu explicare absque ullo syllogismo. Fateris igitur, duplicem argumenti usum, alium in declaratione, in demonstratione alium, fuisse P. Ramo cognitum satis & exploratum. Ut verò tuam de argumenti bipartito usu sententiam magis illustres, rem universam à capite repetitam, & tuis præceptis comprehensâ, velut ob oculos proponis. Hoc nèpe modo:

Dialectica est ars docendi.

Quod ad docendum proponitur, vocatur *questio*.

Quod ad docendum adhibetur, vocari potest *documentum*.

Documentum est duplex: *declaramentum* aut *argumentum*.

Declaramentum, est *documentum*, quod adhibetur ad explicandum *questionem simplicem*.

Argumentum, est *documentum*, quod adhibetur ad explicandum *questionem conjunctam*.

De logica artis definitione jam diximus. De subjecto dialecticæ lautius quiddam & splendidius requiro. Nam si explicatio subjecti informanda fuit, e quidem ejusmodi subje-

ctum notari debuit quod generale est & totius artis commune. At questio, nō est inventionis, non semper axiomatice iudicii, non methodi subiectum. Ubi igitur hīc *questio* *propter*? Deinde præceptum questionis, utpote quæ ex argumentorum conjunctorū ambiguitate oriatur, in arte dialectici iudicii exponendum fuit. Quod quia alibi fuit, id

6. *res autē* non est. Perge verō. Documentum est duplex, declaramentum aut argumentū. Non probas mihi ista quæ dicis. An una eademq; res, pro duplici usu duplex statuetur? idem equus arationi scilicet & vecturæ deservire potest: ideōne in duo genera distrahetur? An Sequana Parisiensis propter multiplicem usum multiplex erit? sed mittatur partitio: & partitionis membra separatim perscrutere. Primō definiatur quid sit declaramentum. Peracta res est. Tum in partes tribuatur. Quomodo igitur declaramentū partiris? Haud dubiē in causas, effecta, subiecta, adjuncta, dissidentanea, comparata, & reliqua ē primis istis derivata. Bene est. Postquam omnes declaramēti species singillatim explicaveris, argumenti tractationem aggredere. Definiatur consimiliter: deinde in membra dividatur. Sed in quæ obsecro? an in illa ipsa in quæ declaramentum distinguitur? At rem transactam repetis, & dissidentibus generibus eandem species affingendo, distributionis legem violas. Quod si alias argumenti partes constituis, quā quæ declaramēto tribuæ jam sunt, veras argumenti species prætermittis. Vides quid ego in tua illa logicę artis inchoata delineatione desiderem. Tu verō ad elegantiorē deinceps animadversionē meditare.
7. Quin etiam illud attende, rectēne argumenta per se considerari dicantur. Reclamas. Cur tandē? quia argumentū (inquis) sine eo quod arguitur, esse aut intelligi non potest. Quid Ramus velit, non assequeris. Rationes solæ & per se consideratæ hīc dicuntur, quæ non in unam sententiam conjunctę, sed libere ab axiomatice dispositione spectantur; adeō ut etiam si mutua relatione cōtineantur, possint tamen absolutē & per se, id est, enunciato non dispositōe considerari. Non minūs in prima argumenti partitione reprehendenda erravisti. Argumentum artificiale aut inartificiale à Ramo efficitur. Hīc propter membra

membri posterioris falsitatē, distributionis elenchum esse vis. Atqui verò Rami sententiam non satis acutē interpretaris. Non enim testimonium ideo inartificiale dicitur, quia nulla ars illius inveniendi traditur (quorsum enim id à Ramo diceretur, cum excogitandi testimonii rationem præcepto comprehenderit?) sed quia arguendi vim ab artificialibus assumit. In Ramea caussarum tractatione non pauca corrigis. Ad perficiendam causse definitionem verbum 9.
Fis adjungendū esse putas, quasi particula illa (nempe *Est*) non cuiuslibet causse in effectu cōstituendo vim satis enucleatē complecteretur. Nam quod novam causse partitionem effinxeris, & in ea finem materie formeque præposueris: vide ne dum partitionis elegantiam contēcteris, à lege methodi descivisse videare. Nam si rei effectus finis extiterit, necesse est præcessisse materiam & formam: ut si materia fuerit, non ideo sequitur finem esse. Nec si in re componenda de fine primū cogitetur, idcirco ceteris causis naturā prior dicitur. Efficientis prima distinctio, quibusdā 10.
 à te partibus amplificata est. Ego partitionem illam, si defuerit, non valde desiderem: si adfuerit, non magnopere recusem. Fuit illa quidem P. Ramo comperta: sed illius iudicio non tantopere necessaria videbatur. Brevissimē admonere, satis erat: præsertim cum illorum contrariorum ea ratio sit, ut alterum ex altero statim elucescat. At verò cum tuam in forme partitione diligentiam attendo, venit mihi in mentem Horatianum illud: *Aliquando bonus dormitat Homerus*. Quid enim? Qualem nobis forme distributionem exhibes? Logica forma, est entium & non entium communis. Tu in forma partienda duas particularis Entis species proponis: Formam scilicet rei physice seu naturalis, & externam corporis figuram, sive id natura sive artificio constet. In quo omnes ille de artis materia formaque leges violantur. De finis distributione quid loquar? Quod Ramus iudicio quodam 11.
 seponendum ē dialecticis putavit, id tu denuo reponis. De partitionum veritate non pugnabo: de necessitate adduci non possum ut assentiar: præsertim cum una eademque de fine præceptio ad quemvis finem cognoscendum 12.
 13.

14. & intelligendum commodissime possit satisfacere. Quod verò ad parem rei explicandæ & illustrandæ facultatem attinet, quam in subiecto & adjuncto esse vis, in eo mihi non persuadebis, nisi aliqua ad authoritatē tuam ratio accesserit. Illud certē ausim dicere; quod abs te effertur, id *vera ratio* non esse. Nam virtutis utilitas magis ē subiecto, in quo exercetur, quā ab adjuncti laude illustratur.
15. Est etiam in consequenti animadversione, quod non valdē approbem. Duas illas particulas (*omni & semper*) in proprii definitione redundare differis: quia propriū est quod soli convenit. Primò aliquod de qualitate præceptum in adjunctorum loco, subtili & accurata definitione comprehendere, id nunquam P. Ramo, logicæ disciplinæ leges sequenti, propositum aliquando aut est, aut esse potuit. Nā qualitas, specialis adjuncti rationem notat. Ac proinde Ramus de qualitate non sic præcepit, tanquam esset argumenti inveniendi viam traditurus; sed ad illustrationem præcepti illius quod adjuncti definitione comprehenditur, ut alia quædam adjuncta, sic qualitates recensuit & adhibuit: in quarum proferendo exemplo communem loquendi consuetudinem sequutus est. Deinde utrunq; ista à Ramo dicantur, certē animadversionis tuę ratio mihi non facit satis. Propria qualitas (inquis) est, quæ soli subiecto convenit. At istud non est *καθ' ἑαυτὸν*. Anima vitæ, sensus, rationis particeps, soli homini convenit: anima tamen non est propria hominis qualitas. Ulmus soli terrę actis radicibus innascitur: ulmum tamen in propriis terræ qualitatibus minimè opinor numeraveris. Verū reliqua persequamur.
16. Disparatorum in liberalitate & avaritia exemplum reprehendis. Adversantur (inquis) non disparantur. Affirmationis argumentum expecto. Quanquam quid expectē, cū hoc ipsum à te de contrariis agente iterum refellatur? Mihi liberalitas & illiberalitas adversa sunt: species verò illiberalitatis in avaritia, est liberalitati disparatum, cū non
17. ē regione eidem adversetur. Neq; verò ē prima Tusculana ad contradicentia illustranda exemplū illud non satis consentaneum videri debet. Fatetur tandem Atticus, mortuos miseros non esse. Quo argumento hanc confessionē ab Attico

Atti
ont
se co
quon
quid
miser
Quie
Attic
non f
contr
idcir
cus el
Exer
tiale p
quoni
privat
prij, co
vantia
qui arg
tionem
putes
per qu
ideo à
hibetu
illud
bus ad
cere &
(inquis
modi e
fit. Si
ctione
trarius
in pari
ad præ
nimus
rum an
quanda
Rami p

Attico expressit Marcus? An non argumento contradictionis? Sanè verò. Nam quum primùm, admonitus à Marco, se contradicentia locutū esse animadvertit: fateor (inquit) quoniam extorsisti, qui omnino non essent, eos ne miseros quidē esse. At si quis ita disserat, mortui non sunt, idēq; ne miseri quidem, eum à subiecto differere contendes. Sit ita. Quid? An idcirco Marcus contradictionis argumento illi Attico confessionem non extorsit? Mortui sunt, mortui non sunt, contradicentia esse concedes. At quorsum ista contradictio explicatur? Equidem aut nullo consilio, aut idcirco ut istam de qua loquor confessionē ab Attico Marcus eliceret. Non absimilis in privantib. reprehensio est. 18. Exemplum illud (*Semper eris pauper. si pauper es, &c.*) è Martiale productum, abjudicandum & tollendum esse censēs: quoniam hujus argumenti consecutio (ut ais) non ē natura privantium, sed proprii, dependet: nam sublata nota proprii, consecutio non valet. At (inquā) Pauper & Dives privantia sunt: utrū verò rectē consequatur, id ille viderit, qui argumentum ē privantibus ad quæstionis demonstrationem petit. Sed quid est cur argumentum à proprio esse putes? Particula (*solus*) si per se spectetur, propriam semper qualitatem non designat: designet tamen si libet: an ideo à Martiale in illo disticho, adjuncti argumentum adhibetur? Si dixeris; dicas etiam necesse est, argumentum illud (*SOLOS DIVITES*) esse vel pauperibus vel opibus adjunctum. Sed ut pauper & dives, sic vita & mors, tacere & loqui, in privantibus numeranda sunt. At parium (inquis) collatione tractantur. Quid tum? Quasi in istiusmodi exemplis, non duplicis affectionis ratio spectari possit. Si eorum oppositionem, quæ ē mutua dissensionis affectione elucescit, consideres: possunt ad præcepti de contrariis expositi illustrationem referri. Sin verò ipsorum in pari quantitate comparationem attendas, nonnullam ad præcepta parium demonstranda vim afferunt. 19. Pervenimus jam tandem (eruditissime Piscator) ad comparatorum animadversiones tuas: in quibus es accusationem quandam secutus, sed neutiquam meo judicio consecutus. Rami præcepta, tanquam inania & nullo judicio tradita ani-

animadversiones tuæ sustulerunt. Nunquid etiā & nova pepererunt? certē nova. Non enim in sese aliquid Rameæ ac veteris elegantix complectuntur. Id facillimè intelligemus, si allatas abs te comparatorum definitiones excusserimus. Age igitur: proponantur, & possintne logicarum legum severitatem ferre, videamus.

Argumentum (inquis) à pari est, cū in antecedente & consequente enthymematis par est ratio veritatis, seu par probabilitas.

Argumentum à maiori est, cū enthymematis antecedens est magis probabile quā consequens,

Argumentum à minore est, cū enthymematis antecedens est minū probabile quā consequens.

Hæc est illa tua in comparatorum explicatione tam insignis accuratio: ad quam refellendam quid à me in genere disputetur, attende. Primò definitionibus istis, non quæ sit essentia & natura comparatorum, sed quæ vis sit consequentiæ, cū enthymemate disponuntur, disertè explicatur: adeò ut iudicandi comparati, non autem inveniendi præceptum tradideris. Deinde qui per syllogismi partem antecedentem & consequentē argumentum logicè inventionis definit, an non præposterum quiddam in definiendo & heterogeneum consecatur? Dialecticæ inventionis argumentum, est antecē condente acsequente syllogismi, multò prius & generalius. Tuæ verò definitiones ejusmodi sunt, ut si admittantur, antè explicanda ac cognoscenda syllogismi doctrina sit quā tradi de cōparatis præcepta intelligique possint. Præterea cū singulorum comparatorū singulæ definitiones ita instructæ sint, ut non omnibus in suo genere comparatis conveniant, nonne lex illa ^{tuæ} violatur? At definitiones istæ quas affers, comparatis illis minimè conveniunt, quæ tu ad declarationē rei adhiberi vis, sed iis solummodò quæ syllogisticæ demonstrationi inferuiunt. Quod verò ad majoris & minoris definitionem attinet, utraq; in alia etiā argumenta cadit. Nam si quis hoc modo argumentetur: Catilina est doctus, idcirco bonus: hinc enthymematis antecedens est magis probabile,

probabile, quàm consequens : nulla tamen à majore argumentatio est. De hoc porro enthymemate quid dicemus? Satrapes non potest sufferre tantos sumtus : tu igitur non potes. An probabilius est, minus in Satrapa ad perficiendos situs inesse facultatis quàm in homine mediocris fortunæ? Equidem hujus enthymematis & cæterorum similium, quibus tu argumentum à majore contineri vis, antecedens minús probabile est.

At dices, probabilius esse, Satrapam posse sufferre tantos sumptus, quàm alium quempiam inferioris conditionis hominem. Concedo: sed illud addo, consecutionis rationem jam planè mutatam esse. Satrapes potest sufferre tantos sumtus: quid hinc consequetur? An illud? Tu igitur potes. At (inquam) tibi argumentatio à majore semper negando conficitur. An ergo illud? Tu igitur non potes. At ejusmodi à majore consecutio ridicula fuerit: & allatis abs te majorum axiomatis minimè consentanea. Quocirca in comparatorum animadversionibus assentiri tibi non possum; præsertim cùm de quolibet ferè enthymemate, sive comparato sive simplici argumento concludatur, id dici possit, antecedens esse vel pari cum consequente probabilitate vel impari.

Sequitur dissimilium animadversio. In dissimilibus exemplum é prima Virgilii Ecloga desumptum adhibita correctione perpolis. Ut *canibus catuli*, &c. Ais dissimilitudinem non esse, nisi ita explicetur: Non ut canibus catuli, sic Mantua Romæ similis est. Atqui verò Ramus contractam dissimilitudinem, non explicatam esse vult. Mantua (inquit) non est Romæ similis. Dissimilitudo ista contracta, est à pastore Virgiliano illustrata simili: Ut nec canibus catuli, nec matribus hædi, sic nec Mantua Romæ similis est. Quam affers de subalterno genere & subalterna specie divisione, veram esse fateor, sed minimè necessariam. Hic Ovidianū de animalium divisione exemplum minús idoneū esse putas: quia in eo non generis in species divisio, sed distributio à subjectis contineatur. Mihi secus videtur: Nam primò genus in species tribuitur: tum unaquæque species subiecto loco illustratur. Appendix illa, quam distributioni subje-

subjecisti, suis ipsa viribus plané concidit. Nam ais, te de vocabulorum ambiguoꝝ significationibus præcipere. At distinguere ambiguam vocem in sua significata, non est artis dialecticæ; quæ disserendi præcepta tradit: sed hominis potiùs Lexicon aliquod meditantis.

24. Sed enim in testimoniorum animadversionibus mirificam subtilitatem exprompsisti. Vide tamen quanta ex ista subtilitate emerferit confusio. Doces, testimonium quatuor modis dividi posse: à forma: ab efficiente: ab objectis: ab adjuncto. Ista ego divisiones nescio quid magne confusions complexas esse disputo. Nam quælibet testimonia, sive verbis aut factis contineantur, sive promissiones aut confessiones fuerint, sive cum jurejurando aut sine jurejurando extiterint, quælibet inquam testimonia, divina sunt vel humana: adeò ut testimonii ab efficiente distributio cætera omnia comprehendat. Deinde promissio & confessio, verbis continentur, aut factis repræsentantur: & utraque quum verbis continetur, est pronunciata aut scripta. Sic divina & humana testimonia verbis aut factis ferè consistunt. Porro é præcedentibus testimoniis quodlibet est cum jurejurando aut sine jurejurando. Ac proinde in hac quadruplici testimoniorum distributione, logicæ disciplinæ, leges negliguntur. Immo & methodi inversio isthuc accessit. Nam illa ab efficientibus distributio præcedere debuit. Si enim author sit à quo testimonium proficisci potest, non tamen enumerata illa testimonia esse sequitur.

25. De vi probationis, si quis in genere perexiguâ esse dixerit, id tibi *κατὰ πᾶν*: non erit: quia testimonium verè divinum vim probationis habet maximam. De auctoritate divini testimonii, maximam illam esse libentissimè fateor & prædico: at quæ ratio? certè non tam propter nudum testimonium, quàm propter adjuncta perpetuò artificialia argumenta. Cùm enim Deus testatur, is prodest: Et testatur, qui infinitæ semper potentie est, qui res universas quantumvis abstrusas ac reconditas accuratè cognoscit, qui errare falliq; non potest, qui arbitrato suo res singulas hoc illòve modo & creavit olim & creatas sapientissimè

entissimè administrat. De Ramea humani testimonii divisione non luctabor tecum. Mihi *καθὼς αὐτὸς* nunquā fuit.

Hactenus tuæ in logicæ inventionis præcepta animadversiones productæ sunt. In animadvertenda iudicii doctrina non ita multus es. Utrum axioma, affirmatum an affirmans dici debeat, levis est controversia: maior est illa de veri axiomatis definitione. De veritate definitionis Rameæ confiteris, sed tuam accuratiorem esse iudicas. Mihi tua non satis videtur instructa commodè. In hoc enunciato, *Quoniam Piso est doctus, tamen improbus est*, dissentanea affirmando cōponuntur, attamen verum axioma est. At fortasse dices, ratione vinculi disjungi ista dissentanea, sit ita. Dicamus igitur hoc modo: *Non quoniam Piso est doctus, tamen est improbus*. Vides jam dissentanea utroque modo disjungi: falsum tamen enuntiatum est, at ex tua definitione verum esse debuit. Distributio veri axiomatis in contingens & necessarium, à te non immeritò reprehenditur: non enim *καθὼς αὐτὸς* est. Hoc Ramus ipse animadvertit, ut & cætera si quæ sint consimilia. Sed quomodo adhibita correctione subtilius limabitur? Agedum. In axiome discreto ais te à Talæo dissentire. Ille negationem discreti, putat esse posse legitimam contradictione connexi affirmati. at tu istud non probas; quia antecedens connexi non verè affirmatur, sed affirmatio ejus fingitur at in discreto negato antecedens conceditur esse, tanquam simpliciter & verè affirmatum fuerit. At (inquam) cūm discretum negatum affirmato connexo contradicit, illius antecedens non alio modo conceditur & ponitur, quàm antecedens connexi, ut in illo exemplo quod affers. *Si abest à culpa, caret etiam suspitione: Quoniam abest à culpa, non tamen caret suspitione*. Perinde est ac si diceres, Si abest à culpa, vel detur abesse à culpa, non tamen suspitione caret. In disjunctis insuper elenchum quandam animadvertisti. Ramus generatim ait significari, è disjunctis unicum esse verum. Tu id *κατὰ τὰς* non esse disferis: quia in eo disjuncto, in quo divisio de genere diviso enunciatum falsum esse constat, ut, omne animal rationale est vel irrationale. Hic (inquis) non significatur, è disjunctis unicum esse

esse verum. Immo verò, Piscator, & in hoc disjuncto illud significatur. Nam si illud disjunctionis membrum de animaliquovis verum fuerit, hoc certè de eodem falsum erit: cum utrumq; nulli animali conveniat. Sic è contingentibus disjunctis unicum esse verum, mente concipimus, &
 30 significare volumus. Sed ut falleris cum axioma istud falsum esse dicis in eo disjuncto, in quo de ipso genere enunciatur divisio: sic non minus erras, cum verum esse contendis in eo tantum disjuncto, in quo divisio enunciatur de specie generis divisi. Equidem in omni è disjunctis divisione parem veritatè obtinet; sive sit divisio generis in species, sive subjecti in adjuncta, aut adjuncti in subjecta: præsertim cum Ramus non dislerat, unicum è disjunctis semper esse re ipsa verum, alterum falsum; sed id ab enunciante significari & intelligi, è disjunctis propositis unicum esse
 31 verum. Vtæunq; à te meritò reprehendantur cetera, equidem syllogismi simplicis in affirmatum & negatum participio reprehendi non debuit. Non est (inquis) *in quibusdam*. At (inquam) in syllogismo còposito nulla ratio habetur affirmationis & negationis, si ex ceperis id quod de propositione còpositi præcipitur, ut nèpe perpetuò affirmetur. Quod in syllogismo còposito reliquum est, id totum assumèdo & tollendo conficitur: id verò quod assumitur tolliturve, utrum affirmatum an negatum sit, nihil interest. In simplici syllogismo aliter res habet: quia scilicet ex affirmatione & negatione ratio consequentiæ dependit. Quod cum minimè fiat in còposito: necesse non est ut affirmationis & negationis affectio ad syllogismum còpositum transferatur. Sed demus, convenire còposito ut affirmatus & negatus dicatur. Quomodo affirmatum còpositum definietur an ex affirmatione omnium partium? at nullus tum è disjunctis erit affirmatus. an ex affirmatione duarum? at tum disjunctus semper affirmatus, nunquam negatus erit. an ex affirmatione unius? at hoc modo omnes còpositi erunt affirmati. Quomodo etiam negatus còpositus definietur? an ex negatione omnium? at propositio còpositi semper est affirmata, an ex duarum negatione? at non convenit disjuncto. an ex negatione unius partis? cujus tandem?

tande
 Si al
 men
 concl
 affirm
 simpli
 quenti
 genera
 jicitur,
 modo
 logismi
 cialis, q
 telliger
 nit. Id t
 ciale en
 Vocabu
 (ornatifi
 uam. In
 disciplin
 ruis præc
 ad utilita
 literis his
 bo. Vale.

tandem? si conclusionis: non cadit in primum disjunctum. Si alicujus ex antecedentibus: quid est cur syllogismus nomen negati potius ab aliqua antecedentis parte, quam à conclusione acciperet? Difficultates istæ non patiuntur ut affirmationis & negationis affectio, communis syllogismi simplicis & compositi efficiatur. Consimilis error est in sequenti partitione syllogismi simplicis. Eundem Ramus in generalem, specialem, & proprium partitur. Partitio à terijcitur, quia duo posteriora membra sunt consentanea. quo modo obsecro consētanea? proprius (inquis) est species syllogismi specialis. At inquā longé erras, ut é definitione specialis, quæ proprio syllogismo non potest attribui, potes intelligere. Generis autem definitio semper speciei convenit. Id te fefellit, quòd in diuisione enunciati simplicis, speciale enunciatum genus efficiatur particularis & proprii. Vocabuli igitur similitudo errorem peperit. Exposui jam (ornatissime Piscator) de animadversionibus tuis quid sentiam. In quo si id assecutus sim, ut te ad uberiores Rameæ disciplinæ explicationem, & ad depromendum aliquid é tuis præclarissimis studiis, unde ego multa possim meam ad utilitatem petere, vehementiùs excitarim: cepisse me é literis hisce ad te datis perhercle magnum fructum putabo. Vale. Dat. Londi. 12. Cal. Jul. Anno Dom. 1581.

B PRÆ-

PRÆSTANTISSIMO JUVENI, GULIELMO TEM-

PELLO, PHILOSOPHO CAN-

tabrigiensi, Joan. Piscator

S. P. D.

NISI candor animi tui (præstantissime Tempelle) cùm ex amica illa Christianiq; animi plena salutatione, tuæq; erga me summæ benevolentia professione, quam tua manu in libello ad me misso inscripsisti: tum ex illa de tuæ scriptiois consilio contestatione: tum denique ex cæteris libelli tui disputationibus quas de rebus philosophicis variis contra diversos commentatus es, abundè mihi cognitus atq; perspectus esset: equidem suspicionem irrisiois mei quam ex principio epistolæ ad me tuæ conceperam, deponere vix potuissem. Quum enim nomen meum tantopere abs te extolli, tantasq; animi dotes quantas ego (excepta iudicii libertate) non agnosco, attribui mihi viderem: veniebat mihi in mentem præfationis clariss. viri acutissimique philosophi, Jul. Cæs. Scaligeri, ad Cardanum: qua, de subtilitate ad illum, vel potius contra illum scripturus, tantis eum laudibus effert, ut maximi cum facere videatur: quem tamen in ipsis illis exercitationibus summæ stupiditatis crassissimæque inscitia subinde coarguit. Similiter me abs te laudari suspicabar. Verum enim verò quum cogitare, ab officio hominis Christiani alienissimum esse, sinistram facile de quoquam suspicionem concipere, conceptam vel alere: id mihi operam dandam existimaui, ut genium animi tui ex cæteris illis commentationibus tuis quas me non attingunt, penitiùs explorarem & quàm maximè possem intimè intuerer. Perlectis igitur universis, præter alias insignes animi dotes quibus te à Deo Opt. Max. ornatum esse perspexi, eximium quoque candorem atque sinceritatem in te esse animadverti: quo factum est ut sinistra illa opinione quam iniù de te conceperam, planè sum liberatus. Id quod ideo tibi significare volui optime Tempelle, ut meum erga

erga
ceret
ma
anus
simun
ultró
berali
velim
losoph
Atque
vindict
las me
vel ac
Nunc
mite
stituti
gorium
me erit
alectica
expona
Age
sideras
definitio
contine
essentia
teriam
quod art
artis) nu
assumer
nos card
si ars rec
num est
inde in
dare. S
torum ca
quidem
sectionis
in arte in

erga te *adrispon*, iustissimum quidem illum, testatum tibi facerem. Etenim si redamant aquilæ, redamant delphines amantem: cur non homo hominē, & (quod plus est) Christianus Christianum redamaret? præsertim juvenem ornatissimum atque amabilissimum, à quo ipse gemino beneficio ultro sit affectus. Nam & nomen meum laudibus quàm liberalissimè prosecutus es: (quanquam id parcius factum velim) & tua me disputatione atque provocatione ad philosophandum de rebus subtilissimis vehementer excitasti. Atque utinam tantum mihi ad animadversiones meas vel vindicandas vel emendandas otii esset, quantum fuit ad illas meditandas & conscribendas: non equidem graverer, vel accuratissimè copiosissimèque de his rebus scribere. Nunc quoniam gymnasiū Mœrtensis nuper ab illustri Comite A D O L F H O à Newenar mea opera aperti atque constituti, cura mihi incumbit: cogor levi (ut jant) brachio negotium hoc tractare. Dabo tamen operam ut quantum in me erit, desiderio tuo satisfaciam, & mearum in Rami Dialecticam animadversionum rationem paulò uberiùs tibi exponam.

Age igitur, quid primùm in animadversionibus meis consideras? Nempe quòd adverbium *Bene* in Ramea Logica definitione redundare dixi: ut quod ipso artis vocabulo contineatur. Contra hoc iudicium meum tu ex artis causis essentialibus disputas: quas ponis præcepta tanquam materiam, & Methodum tanquam formam. tum assumis, id quod arti tanquam summum bonum proponitur (h. e. finē artis) nullam partem ē materia formæque constituitur artis assumere. Hic primùm attendas vel in, diffusionis inter nos ordinem in definitione artis penè totum versari. Nam si ars rectè definitur habitus bene quippiam efficiendi: planum est, adverbium *bene* vocabulo artis contineri: ac proinde in definitione Dialectices expressè positum redundare. Si verò ars definienda est comprehensio præceptorum catholicorum methodicè informatorum: prima quidem fronte videri possit, notionem bonitatis seu perfectionis agendi (quam uno verbo *ἀγαθίας* Græci vocant) in arte inclusam non esse: verum tamen accuratius conside-

ranti, inclusa esse apparebit. Et si enim non est inclusa simpliciter, videlicet ut pars essentiae: quo modo continetur in definitione priore: tamen inclusa est aliquo modo, videlicet ut effectum in efficiente. quo modo succus palmitum inclusus erat in vite: quo modo fructus inclusus erat in semine. Etenim *ἐκ φύσεως* ex arte veluti manat ac gignitur. Sed utra artis definitio melior? Aristoteleane, quam ego: an Ramea, quam tu sequeris? Age, primo omnium consideremus conjugatum, id est artificem. Quem ergo intelligimus artificem? num eum qui praecepta catholica methodicè informata, vel libro descripta habet, vel mente comprehensa tenet? an potius eum qui praecepta illa non solum tenet: verum etiam iis, jam saepe multumque ad usum adhibitis atque exercitatis, quoties opus est, promptè atque expeditè uti eorumque vi praeclarum opus parere potest? Certè usus artem facere, usitato proverbio dicitur. Et nos Germani artem ex ea facultate vocamus *Kunst*, à verbo *Kommen*, id est posse: Græci vero appellarunt *τέχνη*, à verbo *τίθημι*: quod parere significat: Nam *ἐκ φύσεως* illud Socratis in Cratilo, quod *τέχνη* quasi *ἐκ φύσεως* dicta sit, eo quod cum intelligentia mentis conjuncta sit: subtilis magis quam vera est. Quin etiam apud Latinos ut arx ab arcendo, sic ars ab artando videtur dicta: eo quod artifex partes materiae inter sese coarctet, id est coasset, coagmentet, aptet. Quod si igitur artifex vocatur is qui praeclarum aliquod opus potest parere: ars etiam rectè dicetur praeclari operis pariendi facultas quaedam. Hic dices fortasse, aliud esse facultatem, aliud habitum: quarum qualitatum illam, *δύναμις*; hanc verò, *ἐνέργεια* Aristoteles in Categoriis appellat, & pro diversis qualitatis speciebus proponit: ac proinde si ars rectè definitur bene quippiam efficiendi facultas: non rectè eandem definiri bene efficiendi habitum. Hoc si diceret: responderem, Aristotelem *ἐνέργεια* id est habui, tanquam diversam speciem opponere non simpliciter *δύναμις*, id est facultatè: sed *μὴ ἀποκρίσθαι*, cum additamento, *δύναμις φυσικὴ*, id est facultatem naturalem, h. e. à natura insitam: unde equidem colligo esse etiam *δύναμις* quandam *ἐκ φύσεως* *ἐκ φύσεως* *ἐκ φύσεως* *ἐκ φύσεως*, id est facultatem non à natura ingeneratam, sed consuetudine ac qui-

aeq
qu
una
jecti
facul
dum
Hi
contr
ris ha

Q
ex ar
ne ar
arte se
gendu

Qui
nem ni
certè es
non pos
sione m
cabulum
n. artis
dam & f
bulum u
descripti
tur. Sed
positum
tis assum
est. Quar
intelligit
artem sci

acquisitam: qualis nimirum est illa *ἔξω* quam in categoria qualitatis definit Aristoteles. Nec verò quicquam verat ut una eadēque res, & *ἔξω* id est habitus dicatur, ratione subiecti à quo habetur, cuique inhaeret: & etiam *δύναμις*, id est facultas, ratione finis, nimirum operis ad quod efficiendum destinata est.

Hiscē præmissis, videamus nunc quid tua demonstratio contra primam meam animadversionem instituta, ponderis habeat. Prius syllogismus tuus hic est.

Artis essentia constituitur ex præceptis tanquam materia, & præceptorum methodo tanquam forma:

Atqui artis finis nihil ē materia formæq; constituitur artis assumis.

Quid hinc efficitur? nempe, artis finem nihil assumere ex artis constitutæ essentia. Hanc demonstrationem de fine artis in genere, si ad speciem quæstionis propozueris, de arte scilicet Dialectica, applicare velis: sic nimirum colligendum tibi erit, ut syllogismum principalem proponas.

Nullius artis finis quicquam assumis ex artis constitutæ essentia.

Bene differere, finis est aliquid ius artis, nimirum Dialecticæ.

Quid jam concludetur? nempe, Bene differendi actionem nihil assumere ex Dialecticæ constitutæ essentia. Plus certè ego ex verbis à te positis elicere bona consecutione non possum. Jam illa tua conclusio an cum animadversione mea pugnet, tu videris: hoc quidem apparet, te vocabulum *arsis* aliter vsurpare, atque ego illo usus sum. Ego enim artis vocabulo usus sum ad significandū habitudinem & facultatem in mente artificis: tu verò idem vocabulum usurpas ad significandum legitimam præceptorum descriptionem, quorum ductum artifex in agendo sequitur. Sed nec illud mihi probatur, quod negas, finē arti propositum ullam partem ē materia formæque constitutæ artis assumere. Primum ipse sermo, lubricus & inconstans est. Quatenus enim arti finis aliquis propositus esse dicitur: intelligitur ars ut habitus in mente artificis, cui propter artem seu ratione artis, finis certus, videlicet, certi operis

effectio, propriè loquēdo dicitur esse proposita. Quatenus autem ars dicitur esse constituta ex præceptis tanquam materia, & methodo tanquam forma; non jam propriè ut habitus intelligitur in mente artificis: cum possit etiam extra artificis mentem ars, h. e. artis descriptio, sic constituta esse, ut sanè est in monumentis librorum. Sed rem ipsam videamus. Tu finē artis nullā partem ē materia formaq; artis constitutæ assumere dicis. Ergo finem cōsideras ut rem ē suis partib⁹ constantē, quibus illis? nōne materia & forma? at non omnis finis, neq; etiā cuiusvis artis finis, ita cōparatus est. Hoc igitur non est *ex parte materiae*, finis artis absq; ulla exceptione partes attribuire. Deinde alienū hoc ipsum est ab eo fine de quo tu mecū disputas. Etenim bene differēdi actio, non est res ē partibus constituta: nam bonitas illa seu perfectio actionis, ipsa inquam *in operā*, si cum actione differēdi conferatur, non se habet, nec ut materia ad formam, nec ut forma ad materiam, sed ut adjunctum ad subiectum. Sed intelligamus sermonem tuum commodius, & impropriè partes finis attributas esse sentiamus: eamq; catachresin, tanquā tolerabilem admittamus: maximè quā in *in operā*, qui finis artis est) ipsa *operā* seu actio, materia: nō vērō seu bonitas atq; perfectio formæ analogiam quandam habere videatur: sed negabisne, finem artis, & nominatum *in operā*, quicquā, ex artis constitutæ materia formaq; assumere, aut ulla ex parte iis contineri atq; comprehendi inclusamve esse? Unde igitur *in operā* manat ac depromitur? Negari nō potest, quin ex ipsa arte, ex ipsa inquā artis essētia seu natura, denique ex artis materia & forma. Quod si *in operā* ex arte depromitur: necesse est ut in arte sit inclusa.

Quæris hīc ad confirmandum tuam de finibus artium sententiam, Ecquid finem constructi ædificii, materia ejusdem ac forma, aliqua ex parte contineri dicemus? Ego verō nō puto verendū nobis esse, ne si hoc dixerimus quisquā nos falsæ affirmationis coarguat, quis enim constructi ædificii finis est? nūquid cōmoda habitatio? at tota cōmodē habitandi vis nōne ædificii materia formaq; cōtinetur? Sive enim materia ædificii nō sit bona, sed vitiosa, putris, pestilens; habitatio nō erit salubris: sive forma; aut nimis angusta,

sta,
nea
cu
nul
me
neh
ex p
plur
subt
ce e
mate
juda
ficiu
olum
opus
posit
esse,
jus b
ne. C
ex p
imē q
Logi
ma n
mus a
Logi
cto ita
stincti
Logi
one d
ad se i
da, ad
profer
cenda
verran
tionē,
mecha
id non
arte ex

sta, aut nimis ampla, aut alieno loco posita conclavia conti-
 neat; nō erit habitatio jucunda. Quid? quod hīc opus artis
 cum ipsa arte confundis. Dixerās, finem arti propositum
 nullam partem ē materia formaque constitutā artis assu-
 mere. Hoc probaturus, subjungis: Quid enim? ecquid si-
 nem constructi *edificii*, materia ejusdem ac forma, aliqua
 ex parte contineri dicemus? Ecce pro exemplo artis, exem-
 plum *operis* artificiosi attulisti. Quod quidem erratum, nove
 subtilitatis inventionem (ut spero) nobis suppeditabit. Ec-
 ce enim quatenus ars ex praeceptis & methodo, tanquam
 materia & forma constituta dicitur: nōne sic operis cu-
 jusdam artificiosi rationem habet, quomodo videlicet edi-
 ficium, ē sua materia formaque constructum, opus artifi-
 ciosum aut certe artificiale est? Quæro igitur, cujus artis vi
 opus illud artificiosum, ē praeceptis methodoq; quasi com-
 positum sit atque effectum? Equidem eam artem Logicam
 esse, promptissimē respondebis. Logica igitur illa ars est, cu-
 jus beneficio artium praecepta legitimē conformantur? sa-
 nē. Quæramus nunc ulterius. Nōne ipsius quoque Logi-
 cæ praecepta legitimē informari possunt? quis neget? max-
 imē quum à P. Ramo tanta legum Logicarum observantia
 Logicam constitutam descīptamque videat: ut quæ legiti-
 ma non sint, non multa occurrant. At cujus artis vi P. Ra-
 mus artem Logicā tam legitimē informavit? Nempe ipsius
 Logices. Mira res, idem à se ipso ortum habere. At profe-
 ctō ita hīc res habet. Atq; hinc (ut opinor) vulgaris illa di-
 stinctio Logicæ in *docentem* & *utentem* manavit. Etsi enim
 Logicæ usus nihil aliud est quā docere: tamen appella-
 tione docentis Logicę cum illius usum notasse videntur, quo
 ad se ipsam docendā, h. e. Logicę artis praecepta describen-
 da, adhibetur. Utentem verō appellatū, quum sese extrā
 proferret, & ad alias artes ac omnino res quasvis alias do-
 cendas explicandāq; adhiberetur. Sed ut ad propositū re-
 vertamur, excipies fortasse contra Aristoteleā artis defini-
 tionē, non esse eam *quæ se ipsam docet*: quippe quę de solis artibus
 mechanicis sive *mechanicis* intelligenda sit. Equidem negare
 id non possum: quum ipse Aristoteles eo in loco *quæ se ipsam* ab
 arte excludat: quo tamen nomine non quamvis *quæ se ipsam*

sed eam tantum quæ morum est, intelligit: quippe quam postea prudentiæ ut propriam attribuit: Veruntamen mihi videtur nihil vetare, quo minus verbum *potius* generaliter accipiat, per synecdochen speciei; quum generale nullum extet quod *potius* & *opaziv*, id est effectiõis & actionem, tanquam species oppositas complectatur. Ita ut omnis ars sive *potius* sive *opaziv*, habitus quidam sit in mente artificis, quo is idoneus est ac promptus ad finem arti propositum bene recteq; efficiendum. Verum enimverò ut ars dicatur habitus, id tibi in disputatione tua Ethica alienum videtur. Quid ita? Quoniam (inquis) habitus perceptionem usumq; artis potius notat, quam illius essentiam accuratè complectitur. De perceptione, si rem ipsam perceptam eo verbo intelligis; quod dicis, aliquo modo concedo: habitus enim seu habitudo notat rem, quæ habetur: quæ si a natura non infit, ut sepe hominis corpori sanitas, agilitas, pulchritudo; perceptione in habentem introduci solet, atque ita perceptio, h.e. res percepta nominari possit. De usu verò quod dicis, nequaquam concedo. quis enim non videat, aliud esse habitum, aliud usum? Vltus non est *ēre*, sed *ēre*. utitur enim artifex habitu mentis suæ, id est arte, quando aliquid suæ artis opus molitur: sicut athleta utitur robore, habitu scilicet sui corporis, quando ad colluctandum cum antagonista cõgreditur. Verum in definitione artis Aristoteles, nec illa tibi particula satisfacit qua differentia à fine sumpta expletur, videlicet *vera λόγου ἀδιδυε*, id est, cum ratione vera. Nam ut ars vera ratione nitatur, inquis, id satis arti non est. potest. n. id vera niti ratione quod tortuiter nature est. At vel in mechanicarum artium præceptis requiritur, ut nunquam in errorem artificem deducant: quod hercle (inquis) fieri potest, si contingentem veritatem comprehenderint. At, inquam, præstantissime Tempelle, tum demum reprehensio hæc tua vim aliquam habere videretur, si artis vocabulo præcepta artis, ut tu intelligis, ab Aristotele intelligerentur. at is artis nomine habitum quandam, h.e. qualitatem quandam in mente artificis, crebris actionibus comparat, se intelligere proficitur: Artis verò præcepta, quæ in agendo artifex sequitur, iis ipsis verbis, meo

qui.

quidem iudicio, notare voluit, quippe is demum artificiosè & cum vera ratione agit, qui in agendo ductum certorum legitimorumq; præceptorum sequitur. Quanquam tu ipse hîc inter artem & artis præcepta distinguere vidêris, ubi *artium* mechanicarum *præcepta* appellas: quæ distinctio si vera est, ut est: non igitur rectè rursum præcepta artis cum arte confundis, ubi præceptis contingentem veritatem attribuis, quam antea ipsi arti attribueras. Sed revoco me ab ethica tua disputatione ad epistolam tuam dialecticam.

Quid igitur in hac prima velitatione (sic enim hoc certamen nostrum appellare tibi visum est) quid inquam peragendum restat? Nempe ut ad tertium quoque prosyllogismum tuum respondeam: ubi meo (ut aiunt) gladio jugulare me conaris. Tu quum fini, inquis, nomen externæ causæ affingis: eumque extra effectum consistere, non autem effecto inclusum esse disseris: non vis hercle aliquam finis partem materia rei compositæ formæque comprehendere? Quid si ego hîc par pari referam: & tuo vicissim gladio tuum ipsius jugulum petam? Dicis, me fini nomen causæ externæ *affingere*. Sentis igitur, finem causam externam non esse. Quare erit tuo iudicio finis causa interna, & effecto inclusa. Sed quæres, adhuc ne finem nominari velim causam externam? Equidem sic nominari posse puto: quia etsi finis in destinato est, quod attinet ad finis efficiendi potestatem; non tamen finis in destinato inest, ut pars essentiam constituens: quo modo insunt materia & forma. Exemplo declarare conabor. Munio pedis, finis est calcei. Et inest calceo vis muniendi pedem, quem tamen nō semper munit, sed solum quum indutus est: non autem inest calceo vel ipsa munitio pedis, vel muniendi pedis vis, ut pars essentiam calcei constituens: sed altera quidem ut adiunctum contingens, altera verò ut necessarium. Verum animadversionis meæ conclusionem reprehensâ, conaris etiam ejusdem rationem atq; argumentum pervellere. Dico, quamlibet artem habitum esse bene agendi. Excipis: Quid tum? illa *ut agatur*, quæ finis est cujusvis disciplinæ, nulla ex parte materia aut forma artis continetur. Nempe hîc rursus eandem (quod pace tua dixerim) cantilenam canis:

& sententiam partim falsam, partim à proposito alienam
 » identidem repetis. Sed addis: Quod de arte generatim di-
 » citur, id ex lege *καθ' ἑαυτὴν* speciatim in Dialectica expli-
 » catur. Artis finis, est bene agere: Dialecticæ verò, bene dis-
 » ferere. Bene, inquam, habet. Si artis finis, est bene agere: er-
 » go ars è suo fine rectè definitur, habitus bene agendi: ac
 » proinde Dialectica, quum sit ars, habitus etiam erit bene
 » agendi seu efficiendi. sed quam actioné? nempe actionem
 » docendi, seu differendi. Quod quid aliud est, quàm Diale-
 » cticam esse docendi seu differendi artem? ad verbum scilicet
 » Bene non expresso, sed artis voce comprehenso.

Ad extremum huius primæ disquisitionis fateris: perfe-
 » ctionem actionis (id est *ἐνέργειαν*) totius artis viribus effici,
 » & ab ipsa arte proficisci: at negas tamen, eandē in ipsa arte
 » esse inclusam, quam quidem negationem dubitatione qua-
 » dam corrigis, quum ais: Nisi fortasse, quicquid ab efficien-
 » te in effectum transfunditur, id efficiente comprehendendi fa-
 » tendum sit. Ego verò, si unicum hîc verbum addatur, &
 » transfusio non solùm *Ab*, sed etiam *Ex* efficiente fieri dica-
 » tur (quo quidem modo dicendum fuit, ut ad propositū di-
 » ceretur accommodatè) omnino fatendum esse affirmo, de
 » quo tu hîc dubitas. Quomodo enim transfundi quippiam
 » ex efficiente posset, nisi ipso efficiente comprehenderetur?
 » Verbi gratia: Quomodo succus ex vite in palmites posset
 » transfundi, nisi vite succus contineretur? similiter si perfe-
 » ctio differendi, ex arte Dialectica (sive Rameam, sive Ari-
 » stoteleam artis definitionem sequare) in actionem disse-
 » rendi transfunditur: ut certè transfunditur: quis negave-
 » rit, perfectionem differendi in arte differendi esse veluti
 » inclusam? Sed satis, ac fortasse plus satis de prima mea a-
 » nimadversione disserui: quæ disputatio si illustrior ex-
 » plicationis vim continere tibi videbitur, equidem operam
 » me non luisse gaudebo.

2. Sequitur nunc de verbo *differendi*: cui ego in Dialecti-
 » ca definienda verbum *docendi*, tanquam proprium modifi-
 » cato, anteponendum censeo. Tu tropum esse fateris: sed
 » quia & illustris & usitatus sit, justam ejus rejiciendi causam
 » subesse negas. At ego tropum hunc nec ut obscurum dam-
 » no,

no, nec ut inusitatum rejicio: quin potius quàm illustris hęc tropus sit, ex Varrone declaravi: quamquē frequenter, apud Ciceronem præsertim, optimum dicendi magistrum, occurrat, admonui: Verum hinc non efficitur, *docendi* verbum non meritò, in definitione quidem constituenda præferri. Ut enim præferatur, iusta hęc causa subest: quia proprium est, quò accedit & altera, non minoris momenti: quia nimirum omnes differentiarum partes complectitur: quum differendi verbum non omnem Dialecticę vim (quod tu nimis confidenter asseveras) comprehendat: id quod ex tropi declaratione quam in animadversionibus meis posui, manifestum est. Sed negas, docendi verbum (ut à me quidem accipiat) ad omnes Dialecticę partes communiter attinere: quippe cum mihi omnis docendi ratio, enunciati & syllogismi usu vertatur. ubi ergo (quæ ex me) in tua definitione, argumenti inventio? ubi methodi disciplina? tum asseveras, Utraque certè exclusa est. At ego inventionem argumenti inclusam, disciplinam verò methodi si non sit inclusa, non tamen exclusam esse dico. Quid enim? Qui docet, id est vel quæstionem simplicem enunciato declarat, vel conjunctam syllogismo demonstrat: nonne quatenus hęc agit, argumentis inventis utitur? quis enim sine argumentis docere quippiam possit? At ubi manet methodus? Illi scilicet tum demum locus est, quum ad docendum quæstiones complures sunt propositæ. Qui autem uno tempore quæstiones plures tractat, is non magis docet, quàm qui unicam tantum quæstionem explicat. Plus quidem docet, & plus artis adhibere opus habet: at non docet magis. Quare vides (ut opinor) docendi verbo methodum non excludi: sed potius tanquam docendi partem, aliquando necessariam, includi.

Præterea aliena tibi videtur mea de materia & forma Dialecticę explicatio: verum si explicationis illius rationem expendisses, fortasse minùs aliena tibi visa esset. Nunc tu explicationis meę ratione omissa, contra ipsam solùm explicationem disputas. Dixi materiã Dialectices esse argumenta. Rationem apposui: quòd ex argumentis constet explicatio quæstionis. Formã esse dixi, argumentorũ cum quæstione dispo-

dispositionem. Rationem adjeci: quoniam illa dispositio
 faciat ut explicatio quæstionis judicari atq; intelligi possit,
 ac proinde nomen explanationis mereatur. Hic fateor, me
 arti tribuisse qd' propriè conuenit operi artis. ut si quis di-
 ceret, materiam artis ædificandi esse lapides, & mentum,
 ligna: formã verò illorum inter sese dispositionem: quum
 hæ partes propriè loquendo non artis ædificandi, sed ip-
 sius ædificii sint Peto igitur ab æquis lectoribus, ut me tan-
 quam *μαθηματικῶς* locutum intelligant: ut qui distincto as-
 cripserim quod propriè fini conuenit. Etsi autem habitu-
 dine mentis non videantur è materia formaque constare:
 tamen ut hæc illis *λογικῶς* tribuantur, à ratione alienū non
 videtur. Sicut igitur explicatio quæstionis quæ Dialectici
 opus est, ex argumentis tanquã materia, & argumentorum
 dispositione tanquam forma videtur constare: sic ipsa Dia-
 lectici ars ex argumentorum inveniendorū facultate, tan-
 quam materia: & ex facultate eorundem disponendorum,
 tanquã forma, constare videtur. Hic tu rursus ex artis de-
 finitione disputas: nec me aliter artem definiisse recorda-
 ris. In constituenda logicæ artis structura, seu Dialectici
 artificii fabrica, ipsa (inquis) præcepta materiæ ratione ob-
 tinent. Concedo. Sed ego materiam non structurę artis,
 id est, præceptionis: sed ipsius artis, quatenus in mente ar-
 tificis ut facultas quædã consideratur, indicare volui. Por-
 rò formam Dialecticæ artis non esse argumentorum cum
 quæstione dispositionem, ideo tibi non placet: quod artis
 forma toti arti conuenire debeat. Hanc verò quam affers
 (inquis) nec capere inventio, nec sustinere enuntiatum,
 nec methodus ferre potest: immò verò nec doctrina syllo-
 gismi. Hic rursus artis Dialecticæ partes enumeras, qua-
 tenus ea voce ipsa artis descriptio intelligitur: at ego Dia-
 lecticam ut habitum seu facultatē quandam disserendi in
 mente Dialectici seu disputatoris cōsideravi. Qua sanè ra-
 tione dispositio argumentorum cum quæstione, h. e. facul-
 tas disponendi argumenta cum quæstione, si cū ipsa argu-
 mentorum inuentione, hoc est, argumentorū inueniendō-
 rum facultate comparetur, ut forma ad materiam se vide-
 tur habere, & utraq; hac facultate uniuersam artis disscē-
 di

di vim atque naturam contineri. Hic autem miror, te isti
 meæ formæ tam iniquum esse, ut ne quidem doctrinæ syl-
 logismi eam convenire concedas. At ego non solum do-
 ctrinam syllogismi, verum etiam enunciati ista forma cõ-
 prehendi dico, quorum illud est syllogismi definitione per-
 spicitur: hoc verò intelligi ex eo potest, quod dispositio ar-
 gumenti cum quæstione simplici hoc est, cum ea re de qua
 quæritur simpliciter, nihil aliud est quàm enunciatum, ut
 quid est peccatum? Peccatum est *ἀνομία*. hinc definitio dispo-
 nitur cum nomine definito: quæ dispositio scilicet enunciatum
 est. Cujus exēpli occasione obiter admonere placet
 definitionem absolvi posse vno verbo. Id quod prima fron-
 te mirum videatur ei qui didicerit, partes definitionis du-
 as esse, genus nimirum & differentiā: ad quæ utraq; enun-
 cianda aut mente concipienda, duabus vocibus videtur o-
 pus esse. At istud necessarium non esse, & interdū utramq;
 partem voce unica comprehendi posse, definitio illa pec-
 cati Apostolica appertissimè evincit. Esse, n. definitionem
 articulus in Græco additus admonet: quippe ait Apostolus
ἡ ἀμαρτία ἡ ἐστὶν ἡ ἀνομία. Verum hæc vox *ἀνομία* etsi unica est, ta-
 men propter compositionem vim duarum obtinet. Quum
 enim composita vox sit ex particula priuante & nomine
ἀνομι perinde est ac si diceretur *ἐστὶν ἀνομία*, priuatio legis,
 id est, conformitatis cum lege: quam fortasse *ἡ ἀνομία* haud
 inicit aliquis appellauerit. Quid enim aliud est peccatum
 quàm inconformitas cum lege seu à lege discrepantia? sed
 hæc extra propositum. ¶ Venio nunc ad quartam quæstionem
 disputationis tuæ: an scilicet argumenti vocabulum
 rectè adhibeatur ad significandum rationē qua aliquid de
 quo quæstio simplex instituta est, nudè & absque syllogismo
 declaratur. Tu *κατὰ τὸν ἑλληνικὸν* in eo sensu usurpari, non valde
 te mihi assentiri dicis. At catachresin exempla probatissi-
 morum linguæ Latinæ authorum, maximè Ciceronis, a-
 bundè evinceret: apud quos argumentum quoties docēdi
 instrumentum notat, semper ad quæstionem conjunctam
 syllogismo demonstrandam refertur. Ais, nullum ex omni-
 bus vocabulis occurrere huic loco aptius, nullum eleganti-
 us. At mihi quidē perquam ineptum ac ridiculum vide-
 tur

1. John. 3. 4.

4.

tur novum hoc, & ante Dialecticam à P. Ramo traditam inauditum loquendi genus, quo jam illius sectatores dicere solent: In hac oratione, *Ignis uris*, duo argumenta sunt. Unde præclara illa scilicet cujusdam Ramoz elotæ distinctio nata est, qua iste divisit argumentum in arguens & argutum. O argutum acutissimi philosophi inventum!

” Sed nullum (inquis) occurrit elegantius: meumque illud *declaramentum* vel *documentum* cum verbo *arguendi* nulla ex parte conferendum putas. Partius ista viris. Ad elegantiam sanè quod attinet: fateor libenter atque etiam profiteor, *declaramenti* vocem tam malè meas ipsius aures ferire, vix ut apud quenquam pronunciare ausim. Sed non ideo nulla prorsus ex parte *declaramenti* vox cum vocabulo *arguendi* conferenda est: quin potius illi *καταχρησιν* usurpato longè, tanquàm propriè rem significans anteferendum est. Etsi enim elegantia verborum meritò laudatur: tamen philosophis quoties docendi perspicuitas postulat, *ἐνοχρωστῶν* (ut Aristoteles loquitur) concessum est. Hinc Jul. Cæsar Scaliger, purissimus alioqui scriptor, quum Græcum verbum *ἀντιμαρτυρία* in disputatione contra Cardanū ei occurrisset: Quæ (inquit) quā ob causam à nobis dici nequeat *ἀντιμαρτυρία*, non video. Non, n. in foro versamur, aut in Romano comitio: sed in cōmuni theatrosapientum, sub oculis veritatis: cujus supellectilem atque apparatus, non tam nitidum, quàm opulentum esse decet. Nec ipsius Rami diversum hac de re judicium fuit: ut qui in appellatione specierum pro vocabulo fornorum, perspicuam logicæ veritatis intelligentiam (ut Taleus ait) maluit, quàm rhetoricam Ciceronis elegantiam: ac si peccandum hic sit, judicavit multò satius esse peccare in voluptatem aurium, quàm in rerum notionem & sensum: quod accideret, si duo argumenta uno verbo appellaremus. Nec propterea in fingendis vocabulis monstrosam illam barbarorum (qui scholastici vulgò dicuntur) temeritatè probò: sed analogiam prudenter observandam judico: qua equidem, vocabula illa à me usurpata, *documenti* inquam & *declaramenti*, tueor atque defendo. Porro duplicem argumenti usum P. Ramo planè incognitum fuisse non sentio: sed

*Consensu
Cicero lib. 3.
de senibus,
non procedit à
principio, i.
sem lib. 1. A.
eadē. quest.
De subtilis.
exercit. 1.*

Sec
ne
tis
qu
bor
I
lum
gifi
prop
pote
Etsi
tæ d
re vi
quest
habu

Hi
penn
clarat
ra, pas
cienti
Ovidi
exemp
dem ill
dit ab
hospita
re & pa
pertine
queritu
onis ex
da, tanq
enuncia
monstra
qua diu

sed tamē nec distinctis appellationibus ab eo explicatum, nec in exemplis Inventionis distinctē & quantum factis erat, proponendis observatum esse conqueror. Id quod uno atque altero exemplo demonstrare non gravabor.

In capite de materia, itē de forma, item de effectis, nullum ponitur exemplum demonstrationis. Nam qui syllogismus ex facto Alexandri, qui Parmenionem & Philotam propter conjurationis suspicionem morte multavit, elici potest: eo non demonstratur questio ex effecto, sed ex causa: Et si enim conjuratio ac deliberatio Parmenionis & Philotæ de necando Alexandro, effecti cuiuspiā rationem habere videretur, si cōparetur cum iis ipsis viris: tamē collata ad questionem quam Alexander concludebat, causæ ratios habuit. Sic enim nimirum ille argumentabatur:

Qui in necem meam conjuravit, is morte multandus est:

At Parmenio & Philotas in necem meam conjuraverunt;

Ergo morte multandi sunt.

Hic certē conjuratio, id est peccatum: ad mortē, id est pœnam, sese habet ut causa ad effectum. Jam exempla declarationis ac demonstrationis non esse distinctē proposita, passim animadvertere licet. In prima distinctione efficientis, primū ponitur exemplum argumentationis ex Ovidio, Fuge otium: & effugeris amorem. Secundum exemplum ex Virgilio de parentibus Æneæ, continet quidem illud argumentationis conclusionem: sed quæ procedit ab effectis: Æneas non miseretur amantis Didonis, hospitæ beneficentissime: Ergo non est natus matre Venere & patre Anchise. Quatenus verō istud exemplum huc pertinet, declarationem continet questionis simplicis quæ queritur, Quibus parentibus oriū sit Æneas. At declarationis exempla videntur exēplis demonstrationis præponenda, tanquam priora & quædam. quippe quæ admodum se habet enunciatum ad syllogismum: ita se habet declaratio ad demonstrationē. Mihi certē confusio ista probari non potest, quæ diuersarum actionum vocabula, declaratio nimirum

& de-

Æn. 4.

& demonstratio, promiscuè & tanquam synonyma usurpatur. quemadmodum Talæus illud Virgilianum exponit, *Degeneres animos timor arguit*, id est, ostendit, declarat. At, inquam, *declarare* non est idem quod *ostendere* seu *demonstrare*, seu denique *probare*. Hoc enim non nisi syllogismo, illud absque syllogismo fit. Sic nomen definitione declaratur, non demonstratur seu probatur. Itaque arguendi verbi in isto Virgilii loco exponendum est verbo demonstrandi seu probandi, non autem declarandi. Argumentatur enim iis verbis Dido apud Annam sororem de novo hospite Æneæ, cuique virum generosum esse, concludit tali syllogismo:

Degeneres animos timor arguit:

At Æneæ non times.

Non gerit igitur animum degenerem: sed generosum.

In summa, optarim ego, hæc hujus distinctionis quàm clarissimè omnibus veritatis studiosis innotescere. Quod quidem fieri plenè non potest, nisi simul distinctio questionis quam attuli, obseruetur. Mihi quidem certè utraque ista distinctio magnam lucem doctrinæ Inventionis logicæ asferre videtur. Tibi verò, mi Tempelle, (ut ad quintam questionem accedam) distinctio illa questionis probari non videtur: ipsam quidem meam de questione præceptionem trifariam reprehendis. primùm quòd explicatio subiecti non videatur in artis præceptis esse informanda: deinde, quòd, si informanda subiecti explicatio sit, subiectum generale & ad omnes artis partes pertinens indicari debeat. tunc assumis: questionem generale Dialecticæ artis subiectum non esse: ut quæ non sit inventionis, non semper axiomatiæ iudicii, non methodi subiectam. Postremo præceptum questionis utpote quæ ex argumentorum conjunctorum ambiguitate oriatur, in arte dialectici iudicii exponendum fuisse. Age, singula ista ordine consideremus. Subiecti præceptio videtur sanè non semper necessaria esse: ut apparet in Arithmetica & Geometria: quarum illa distinctionem rei numerandæ, hæc metiendæ nullam (ut videtur) postulat: attamè est quando subiecti distinctio utilis, immò necessaria.

necessaria videatur, ut quando in Musica cantus in mollem ac durū dividitur: cujus utriusque canendi non eadē certē est ratio. Sic mihi videtur de distinctione quæstionis in Dialectica, quum illa dividitur in simplicem & conjunctā: eo sensu quā me in animadversionibus declaratus est: quippe quum utriusque quæstionis explicandæ non eadē sit ratio: nisi declarare ac demonstrare idem sint. Atque hæc mea de subiecti præceptione sententia est. Sed esto, præcipiatur de subiecto Dialecticæ: tum certē notari debet subiectum generale & totius artis commune: quale subiectum Dialecticæ, quæstionem non esse contendis: quippe quod nec inventionis sit, nec semper axiomatici iudicii, nec deniq; methodi subiectum. Hic tu rursum artis vocabulo artis præcepta, non ipsam secundum illa præcepta agendi facultatē intelligis: quum ego quæstionem Dialecticæ ut facultatē in mente artificis, subiectam esse sentiam: quippe quum in quæstione explicanda omnis differendi vis occupetur atq; exerceatur. nam præceptionis de bene differendo (quam nonnulli Dialecticā docentem appellant) subiectū, sunt ipsa differendi seu docendi instrumēta: quæ nimirū sunt ea quæ tu enumeras, inventio argumenti, axioma seu enunciātū, syllogismus & methodus. nam q̄ Scaliger ponit, non sunt omnia, nec rectē enumerata: videlicet propositio, divisio, definitio & demonstratio. Propositionis nomine intelligit pronunciatum, quod tu cum P. Ramo veteres Græcos, Cicerone teste, secutus, axioma nuncupas. Divisio & definitio dux species argumenti sunt: omittuntur ergo tot reliqua argumenta. Denique demonstratio Scaligero (nisi fallor) non quivis syllogismus intelligitur: sed is tantū qui cōstat ex materia necessaria: qualē intelligit ac describit in suis Analyticis Aristoteles. Excluditur ergo is qui ex materia constat contingente, quem syllogismū dialecticum Aristotelici nomināt. Sed ut ad reprehensionem tuā redeam: illud quoque te considerare velim, me usum loquendi magistrū sequutum, quæstionem appellasse *πρωτοφανές*, id ipsum quod ad docendum est propositum, quod si considerasses: animadvertisses profectō, me Dialecticæ subiectum revera idem cum Ramo ponere,

C

nimirum

*De subtil.
exercit. 1.
sect. 3.*

nimirum generale illud quod Ramus verbis Aristoteleis
ἡ γὰρ οὐκ ἔστιν ὁρᾶν notare solitus fuit. Tu verò vocabuli *questi-*
onis propriam significationem hic sequeris: quamquā non
 satis constanter de quaestione sic intellecta differere mihi
 vidēris. dicis enim, quaestionem non semper esse subiectū
 iudicii axiomatīci. quibus verbis sanē innuis, interdū esse.
 id quod ego sic intelligo: nō semper, sed interdum axiomatis
 seu enunciati usum hunc esse ut eo ad quaestionem ali-
 quam respondeatur. Quod si ita intelligis: fatearis igitur
 necesse est, esse quaestionem aliquam simplicem, nam
 ad hanc solā nudo enunciato respōdetur. At paulo pōst as-
 firmas, quaestione oriri ex argumentorum conjunctorum
 ambiguitate, hoc est (ut ego loqui malim) ex dubitatione
 de enunciati alicujus veritate. id quod de conjuncta solūm
 quaestione verum est. Simplex enim quaestio non ex dubi-
 tatione de veritate, sed ex rei obscurae ignorantia proficis-
 citur. Nec verò quum Ramus quaestionis divisionē à præ-
 ceptione Dialectices alienam esse disputat, ea quā ego at-
 tuli, divisio in mentem ei venisse videtur: sed solum modo
 distinctio illa Aristotelea in quatuor genera, *ἢ ἴσθι, ἢ οὐκ ἴσθι, ἢ*
ἢ ἴσθι, ἢ οὐκ ἴσθι seu *ἴσθι, ἢ οὐκ ἴσθι, ἢ ἴσθι, ἢ οὐκ ἴσθι*. item divisio illa *ἢ ἴσθι, ἢ οὐκ ἴσθι* in
 decem genera, substantiā, quantitātē, qualitātē, & cætera.
 Contra has enim divisiones nominatim disputat. Et meri-
 to: quum illę non sint rationis, sed rerum. At nostra divisio,
 rationis est, nam certē alia ratio querendi est qua queritur
 de natura rei simpliciter: alia, quā de duarū rerum inter se
 logicē (per affirmationē scilicet aut negationem) conjun-
 ctarum, hoc est de pronunciati veritate.

Restat nūc ut consideremus, quo in loco & in qua artis
 parte de quaestione præcipiendum videatur. In arte Diale-
 ctici iudicii, inquis. Quid ita? Quoniā questio, inquis, ex ar-
 gumentorum conjunctorum ambiguitate oritur. At præ-
 terquam quod hæc ratio non est in totum vera: (quaeritur
 enim non solum de pronunciati veritate: sed etiā de rei na-
 tura: ut paulo antē admonui) non etiam videtur firma, ne-
 que enim major ratio videtur esse ut de quaestione præcipi-
 atur ibi, ubi præcipitur de ipsius originali causa: quā n̄ ubi
 de adjuncto. Adjunctum autē quaestionis, est ipsa in univer-
 sum

sum differendi ars, ut suprà declaratum est. Ut autē statim in principio post Dialecticæ definitionē definitio divisioq; illa quæstionis tradatur, prorsus gravis videtur esse ratio: quod ex illa distinctione quæstionis, pendet admonitio de duplici argumentorum usu: quæ mihi quidē videtur doctrinæ Inventionis permagnam lucem asferre.

Sed meam documenti distinctionē vehementer improbas. An una eademque res (inquis) pro duplici usu duplex statuetur? Si intelligis unā eandemq; rem generalem, simpliciter affirmo: quæro enim vicissim ex te, an non ex fine æquē atq; aliis causarum generibus partiri liceat? non negabis, opinor. At quidnā usus aliud est, quā rei destinatē ad suū finē applicatio? Quod nisi distinctionem quæ ex rei usu petitur, ad distributionē ex fine referre placet: referri tamē meo quidē iudicio poterit ad distributionē ex adiunctis. Etenim utilitas rei, est qualitas quædam rei inherens ad certum finē efficiendum. Si verō intelligis rem specialem & singularem: equidē multiplicitem illam (ut ita loquar) aliquo modo concedendam puto: etsi enim res numero una manet, tamen pro vario usu seu utilitate, varias rationes recipit. Sed pergis interrogando me urgere: Idem equus (inquis) arationi scilicet & vecturæ deservire potest: ideōne in duo genera distrahetur? Emphaticē scilicet hoc verbo uti voluisti: metuis enim fortasse (patere quæso me tecum jocari) ne si idem equus nunc arer, alio tempore vehat, in diversas partes miser distrahatur, atq; ita pessimi detur. Sed tu hīc elenchum committis, homonymiæ: nam documentum (cujus tu distinctionem meam reprehendis) à me consideratur ut genus: tu verō equum consideras, non ut genus: sed ut speciem specialissimam. nam quid vetat, quō minus equus ut genus, rectē & logicē ex adiuncta utilitate, aut ex finibus ad quos destinari equi solent, in certa genera distribuatur: ita scilicet ut equorum alii dicantur esse aratores, alii vectores: cuiusmodi esse solent, illi quidem rusticorum, hi verō nobilium, quam quidem distinctionem ipse usus, loquendi magister, approbavit. hinc enī nostrę gentis appellationes illæ quæ equos rusticorum vocant *ackerpsard*, id est, equos aratores

aratores: nobilium verò, *reusperd*, id est, equos vectores. Et si enim & rusticorum equi ad vehendum, & nō obilium ad arandum natura sunt idonei: tamen educatione alii ad aliud opus magis assuefacti sunt, ac proinde magis etiā idonei: unde vulgò tanquam à principali (ut loquuntur) sit denominatio. Tertia tua interrogatio de Sequana Parisiensi parumper me commovit: sed mox vidi, eandem illius cum præcedente rationem esse. nam Sequana re quidem unus manens fluvijs, plures tamen propter varios usus rationes recipit. Sed membrorum divisionis meæ consideratio, & *utroque* maiorem iustæ reprehensionis speciem habet: eo quòd dissidentibus generibus eadem species affingi videantur. At ego hîc equitatem à te postulo, neque enim distributionem documēti meam pro perfecta generis in species divisione, sed tantum pro quadā distinctione accipi volo: cuiusmodi distinctiones causæ efficientis à præceptore nostro P. Ramo traditas esse non ignoras. Atque hanc meam esse sententiam, ex verbis meis percipere planè potuisti: ubi dixi, rationes quæ tunc ad declarandum, tum ad demonstrandum, id est, omnino ad explicandū docendūve adhibentur, *easdem esse reipsa*: sed ratione usus differre. Itaque mihi sic sentienti necesse non est, declaramentum & argumentum tãquam *id est eadem in partem*, seu (ut tu eleganter loqueris) dissidentia genera, peculiari unumquodq; *utroque* partiri: satis est, si documentum in eadem illa genera distribuam, in quæ argumentum à Ramo dividitur. Quam meæ sententiæ declarationē si equus admiseris: spero, inchoatā illam meā Logicæ artis delineationem, elegantiozem tibi deinceps visum iri.

7. Sequitur septima quæstio, recte ne argumenta per se considerari dicantur. Reclamo: id ve (nisi vehementer fallor) meritò: quia scilicet argumentum, sine eo quod arguitur nec esse nec intelligi potest. Tu quid contrā. Quid Ramus velit (inquis) nō assequeris. Fieri potest ut nō assequar: sed sive ante tuam declarationem, sive nunc demum assequutus fuerim; non tamen in ea sententia mens mea acquiescere potest. Quid enim potestne. Alium relatum quod meæ ac purè relatum est (quod *secundum esse* vocant) sine eo considerari

considerari ad quod refertur/Minimé,inquá: At arguménti nomen & natura tota in relatione quadam consistit, neque enim anté argumento cuiquam nomen certi generis attribueré potes, nisi ipsum cum quæstione contuleris: quippe pro diversitate rerum de quibus queritur, notio que ad explicandú adhibetur (id est argumentú) variis rationes admittet. Immo unum idemque argumentum in uno eodéq; syllogismo, pro duplici ad partes quæstionis concludendæ ratione, duplex nomen admittit. Verbi gratia;

Omne animal sentit:

Omnis homo est animal:

Ergo omnis homo sentit.

Hic argumentum *animal* si conferatur cum quæstionis parte antecedente, rationé habet generis: subjecti veró, si cum consequente: cum quo quidem potius in omni syllogismo conferendum videtur, utpote cum principaliori parte, de qua queritur an parti antecedenti veré attribuatur, nec ne. Jam veró hæc arguménti cum altera quæstionis parte collatio, potestne á niente institui aut perfici absq; axioma seu enunciato? Equidem si hoc fit, quomodo fiat, me non assequi fateor. Ego quidó certé id non interveniente enunciato, tanquam necessario instrumento, facere posse mihi non videor. Quis enim unde argumenti sumtum sit, inquiri: ita cogitationem instituo: Argumentatur ille ad hunc modú: Homo est animal: ergo homo sentit. quomodo igitur animal ad sensum se habet? certé ut subjectum ad proprium adjunctum. Ex quo enunciato, nempe (Animal ad sensum se habet, ut subjectum) jam intelligo, argumentum istius enthymematis á subjecto sumtum esse: quod certé absq; illo enunciato quomodo intellexissem, aut intelligere possim, non video.

Jam in prima argumenti partitione reprehendenda non minus tibi errasse videor. Gaudeo certé si utriusq; reprehensionis par sit ratio: nam in priore me nequaquá errasse, evidenter modó demonstravi. Sed quá ob causam testimonium argumentum inartificiale á Ramo dicatur, non satis acuté me interpretatú díxisti. Ego veró non motor, quo sensu Ramus eo verbo usus sit: sed quám bene usus sit, animadver-

madvertendum mihi esse putavi. Quæro igitur: Argumen-
tum artificiale cur sic appellatur? Num quia ex sese arguit?
at hæc definitio ad nominis rationē nihil attinet. Cur igitur?
Nēpe ideo, quia (ut rectē Aristoteles explicat) *διὰ τὴν*
ὑπόθεσιν καὶ τὴν ἡμῶν ἀλλοτρίωσιν ὁνομαζέσθαι, hoc est, quia per ar-
tificiosam institutionem ac per nos acquiri atque compa-
rari potest. Quare contrā, inartificiale ideo dici intelligen-
dum est, quia per artis præceptionem ac per nos cōparari
non possit: quorum posterius de testimonio Aristoteles as-
firmat: sed falsū. Etsi enim testimonia ad confirmationem
alicujus causæ (nam de forensibus causis Aristoteles pro-
priē ibi loquitur) in potestate oratoris non sunt: tamē in e-
jus potestate est, ex admonitione & præscripto artis Diale-
cticę, de testimoniis cogitare, & testes in mediū producere.

2. Tu verō, quā hujus nominis expositionem affers? Testimo-
nium idē, inquit, inartificiale dicitur, quia arguendi vim
ab artificialibus assumit. At hæc interpretatio quā acuta
sit, tu videris: Mihi potius quodā modo artificiale argumē-
tum appellandum testimonium videtur, si ab artificialibus
vim suā assumit. At repetes, artificialibus argumentis credi
propter se ipsa inartificialibus, id est testimoniis, propter
artificia: nampe propter testantis adjunctos mores aut
ingenium. Est: sed quid hoc ad nominis rationem, de qua
sola hic questio est?

3. Porro ad causarum tractationem quod attinet: nō pla-
cet tibi, quōd verbum *Fis* ad perficiendam causę definitio-
nem adjuvandum puto. videtur enim tibi particula *Est*
cujuslibet causę vim satis enucleatē cōplecti. Optarim e-
quidem, ut verbo differentiam in causę definitione ab-
solvī posse: valde enim rotūda, ulla brevitās nescio quo mo-
do jucunda est; & verbum *Fis* verbo *Est* ad complendum
differentiam adjectum, divisionem sapit. Sed meminisse
debes, plures esse res quā rerum vocabula: ac proinde
quum generale nomen desideratur, nominibus specie-
rum ad significandum genus anonymum adhiberi quādā
necessitate solere: id quod aliquot locis à P. Ramo dīxi-
mus consuetante observatum esse non ignoras. Sic enim
efficientem causam & materiam pro uno genere anonymo
proponit

proponit: similiter conjungit formam & finem: item conjugata & notationem, denique distributionem & definitionem. Quare quum verbum *Esse* efficientem causam & finem non satis enucleatè notet: (neque enim dicere usitatum est, aliquid ab aliquo, aut alicujus rei gratiā *esse*, sed *fieri* aut *factum esse*, aut *factum iri*.) Verbum autem *fieri* singulis causarum generibus conveniat: sanè si alterutrum in definitione causæ omittendum sit: satius fuerit omitti verbum *Esse*, quàm *fieri*: presertim quum quatenus res ex materia & forma *esse* dicitur, materia & forma nõ tam causarum quàm partium rationem habeant. Essentia, n. rei ex materia & forma, tanquam integrum ex membris constat.

Non etiam tibi placet quod causam divisi in externam, 10
& internam: quarum illam in efficientem & finem, hanc
verò in materiam & formam rursus distinxi: meque mones
ut videam, ne dum partitionis elegantiā consecrèr, à lege
methodi descivisse videar. Nā si rei effectæ finis extiterit,
inquis: necesse est, præcessisse materiā & formā: at si mate-
ria fuerit, non ideo sequitur finē esse. Hic primū animad-
verto, apodofin antitheseos tuæ imperfectā esse. Cū, n. de
anteceffione materiæ & formæ dixisses, in apodofi solius
materiæ mentionē facis. Deinde harū scteniarū prior la-
borare mihi videtur eo fallaciæ genere (fallaciæ mentionē
facio, nõ quod sentiā te fallere velle, sed quod te falli existi-
mē) eo inquā fallaciæ genere quod Aristoteles, vocat *κατα-
πύκνυν* *αὐτὸν ὅτι αὐτὸν*. nā quod necesse præcessisse materiā &
formā, si extiterit rei effectæ finis: nõ ipse finis, sed potius
res effecta in causā est: quippe quæ ex materia & forma ge-
nerata atq; cōstituta est. Finis autē etsi materiā, non sēper
anteceedit, tamē antecedere potest: & quidē in prima re-
rū creatione anteceffit: in qua hic causarū ordo sese offert,
prima, efficiens: Deus: proxima, finis: gloria Dei: tertia, ma-
teria: chaos: postrema, forma: sex dierū spatio partim ē ma-
teria educta, partim in eā introducta. q. postrenū de forma
hominis intelligo: quā creator in nates hominis teste Scrip-
tura insufflavir. Etsi autem gloria Dei ab æterno proposita
Deo fuit, ac proinde tempore simul est: tamen ordine natu-
ræ Deus ipse ut prior in cōsiderationē venit. Unde quoq;

intelligitur, finem in rerum creatione priorem materia fuisse. materia. n. ab æterno non fuit, sed eo quo visum Deo fuit, tempore creata est: ad creandum autem tum illam, tum ex illa mundum, ipse finis, gloria scilicet sua, Deum permovet. Hic causarum ordo aliquo modo etiam in rebus humanis observari solet. Verbi gratiâ, qui domum ædificare vult: is primùm ad hoc faciendum movetur fine, nimirum ut commodè habitet: deinde quærit architectum, cujus ea ferè est ratio, ut jam ante ædificaturi deliberationem ac propositum in rerum natura fuerit: vix enim quisquâ tam longè in futurum de ædificanda sibi domo deliberat, ut nasciturû aliquem architectum velit expectare, porro architecto conducto, curat illi materiam, ex qua educat sua arte edificiî formam. Obijciat hîc fortasse aliquis è sacra historia, denunciationem illam consilii Dei ad Davidem de Salomone nascituro qui domum nonini ipsius ædificaturus esset. Cui objectioni breviter respondendum puto: quæ hominum respectu futura dicantur, ea Deo esse præsentia: coram cujus oculis (teste scriptura) omnia resupina jacent. Jam ad posteriorem hujus loci sententiam tuam quod attinet: falsam eam esse, ex iis quæ jam dixi, apparet. nam si materia fuerit: sequitur inde, finem præcessisse. Sicut enim finis primum efficientem (nempe Deum) in mundo condendo impulit ut materiam ex nihilo crearet: sic etiam finis efficientes secundos, (ut homines) in operibus artificiosis efficiendis, ad materiam comparandam ac præparandam impellit. Sed negas, si in re componenda de fine primùm cogitetur, idcirco illum cæteris causis natura priorem dicendum esse. Neque verò ego hoc dico: nam efficientem finem priorem statuo: non autem simul materiam & formam (ut tu facis) illi præpono.

- II In undecima quæstione de amplificata prima efficietis distinctione, diligentiæ meæ paulo æquior es: quæ si cuiquâ inutilis aut supervacanea videtur, per me licet ut illam non valde curet. præsertim quum cōtrarietas in aliis quoque argumentorû generibus locû habeat, neq; .n. solæ efficientes causæ cōtrarietate recipiunt: ita ut generatî corruptæ, procreanti abolēs, cōservanti labefactans è regione oppo-

natur

naturæ, verum etiā opponi inter se possunt contrariæ materiæ, contrariæ formæ, contrarij fines, contraria effecta, contraria subiecta, contraria adjuncta: similiter contraria nomina, contrariæ notationes, contrariæ distributiones, contrariæ definitiones: deniq; etiam contraria testimonia. Veruntamen contrarietatis usus in efficientibus causis uberior esse atque illustrior videtur.

Jam in ea quam attuli, partitione formæ, omnes illas de
 artis materia formæq; leges violari affirmas: sed affirmati- 12.
 onis tuæ nullas rationes affers. nam quam affers, non ad
 ipsius partitionis, sed ad membrorum partitionis definitio-
 nes pertinet: in quib⁹ equidem me hallucinarum fateor: ut
 qui voces latius patentes: angustioribus significationis li-
 mitibus circumscripserim. Sed ut affirmationi tuæ fidem
 faceres, quatuor ad minimum rationes in medium attulisse
 oportebat: continet enim illa enunciatum copulatum qua-
 tuor partiū: nempe hoc, Partitione formæ in substantiale
 & accidentale violatur & lex *ἡ γὰρ οὐσία*, & lex *ἡ δὲ αὐτό*, & lex
ἡ δὲ οὐσία, & denique lex methodi. Ad quæ singula quid
 respōdeā, attende quæso. Ad primū: Omne Ens, aut substā-
 tia est aut accedens. Ergo omnis forma per quam ens est id
 quod est, aut substantialis est aut accidentalis. Est igitur di-
 visio proposita *ἡ γὰρ οὐσία*. Ad secundū: Formæ definitio
 ad præcepta Logicæ propriè pertinet: Ergo & formæ parti-
 tio. Partitio igitur formæ in Logica est *ἡ δὲ αὐτό*, at nū ideo
 partitio proposita erit *ἡ δὲ αὐτό*? Sanè, Est. n. & *ἡ γὰρ οὐσία*,
 ut demonstratum est: & rei quæ est *ἡ δὲ αὐτό*. Jam ad tertiū.
 Sicut omnis forma aut substantialis est aut accidentalis:
 num sic vicissim quicquid aut substantiale, aut accidentale est,
 id etiā forma est? Hoc quidē affirmare non ausim. Nam &
 reliqua argumenta partitione eadem continentur. Sunt
 enim & causæ substantiales, ut parentes causa sunt libe-
 rorum; & accidentales, ut otium causa est amoris ali-
 orumque vitiorum. similis est ratio in reliquis. Fateor
 igitur, partitione ista violari legem *ἡ δὲ οὐσία*. Restat
 lex methodi: num & illam violari dicemus? Equidem
 qua ratione id dici possit, non video: sed formæ partiti-
 onem definitioni formæ convenienti loco annexam judico.

13. Finis distributionem ex Rodolpho Agricola repetitam illustrare voluimus quod illam planè necessariam, sed quod utilem esse judicarem, sed eam negligi facile patior: maxime quum finis qui subordinatus dicitur, quatenus talis est, non jam amplius finis, sed destinati rationem habeat. non secus ac genera subalterna quando cum superiore aliquo genere conferuntur: tum non ampliùs generum, sed specierum rationem suscipiunt.

14. Reprehensione decimaquarta sic scribis, Quod verò ad parem rei explicandæ & illustrandæ facultatem attinet, quam in subiecto & adjuncto esse vis, in eo mihi nō persuadebis, nisi aliqua ad auctoritatem tuam ratio accesserit. Primum attendas velim, me non de vi rei explicandæ & illustrandæ, sed sententiæ probandæ seu demonstrandæ locutum esse: id quod verba mea apertè profitentur. ita enim scripsi, Immo par adjuncti & subiecti in *argumentando* vis est: interdum quidem necessaria, interdum verò probabilis: ut paulò post in exemplis intelligetur. Et hîc, tu, quasi ego pro auctoritate præceperim, rationem adjungi postulas. An non satis magnam ad propositum demonstrandum rationem continent *exempla*? quæ Plato haud insecè vocat *παράδειγμα λόγου*, id est vades disputationis. Ea autem exempla partim ab ipso auctore proposita sunt, partim à me adjecta. Auctor exempla argumentationis ab adjunctis tria proponit: primum ex Cicerone de Fannio Chærea, secundum ex Martiali de Zoilo, tertium ex Platone de miseria civitatum. quorum exemplorum duo priora vim argumentationis probabilem seu contingentem: postremum verò necessariam continet. Similiter exempla à me annotata tria sunt: primum ipsius Christi de veritate sui corporis, secundum Eliæ prophetæ de vero falsoque Dei cultu: postremum de sacrificio Abelis: quæ singula argumentandi vim necessariam obtinēt. Et certè in gravissimis theologorū de persona Christi controversiis, argumenta necessaria ab adjunctis proprietatibus ad demonstrandum veritatem utriusque naturæ, *θεωτικῆς καὶ ἀνθρωπίνης*, adhiberi solent. Nec non extra argumentationem maximus adjunctorum usus est in sacris scripturis, ad declarandum nobis naturam

Dei

Dei qualis est insignis illa Dei descriptio quam Deus ipse in monte transiens Moſen, pronuntiabat. Sed ais præterea ſententiam meam non eſſe *exempli*: Nani virtutis utilitas (inquīs) magis ē ſubjecto in quo exercetur, quā ab adjuncta laude illuſtratur. Verū hęc ratio cum mea ſententia non pugnat: quippe quæ non de illuſtratione, ſed de probatione loquitur.

Definitionem propriæ qualitatis Rameam excuſas per illius conſilium, quod ſcilicet non accuratè definire propoſitum habuerit, ſed communem voluerit ſequi loquendi conſuetudinem. At hoc Ramum, tam acrem ſermonis cenſorem, nequaquam excuſat: præſertim quum illa loquendi conſuetudo non ſit popularis, ſed ſcholæſtica: quippe quæ ex iſagoge Porphyrii in ſcholas Peripateticorum manavit, quod vulgò proprium quarto modo appellant: eò quod hic proprii modus apud Porphyrium quartus ſit. Quorum modorum definitiones Porphyrianas quū Ramus in ſuis ſcholis iure reprehenderit: non ſatis cōſtanter hoc loco inertis ſophiſtæ ſomnium potiùs quā cōmunē ac popularem loquendi conſuetudinē ſecutus eſt. Sed negas, tibi rationem meam ſatisfacere; quia nō ſit *reciproca*, id eſt reciproca. Eſt enim propria qualitas verè dicatur, quæ ſoli ſubjecto convenit: non tamen viciffim, quicquid ſoli ſubjecto convenit, propria qualitas eſt: ut liquet ē duobus exemplis, anima & arbore, quæ tu hīc ad me convincēdum attuliſti. Verū hīc tuus elenchus ſophiſticus eſt, & ex figura dictionis nō obſervata fallit. Quippe quum dicitur, *Propria qualitas eſt quæ ſoli ſubjecto convenit*: per ellipſin Grammaticam poſt verbum *Eſt*, intelligitur repeti nomen *qualitas*: quaſi diceretur, *Propria qualitas, eſt qualitas quæ ſoli ſubjecto convenit*. Quod certè enunciatum reciprocatur. Deinde falſo mihi attribuis, quod propriam *qualitatem* definiverim: definivi enim *proprium*.

Videamus nunc, an meritò reprehenderim in diſparatis exemplum de liberalitate & avaritia. Dixi, illa non diſparari, ſed adverſari, tu affirmationis meæ argumentum expectas. Affero igitur adverſorum definitionem, ex eaq; affirmationem meam ſic concludo:

Con-

Contraria affirmantia que inter se velut ē regione perpetuō adversantur sunt adversa:

Atqui liberalitas & avaritia sunt contraria affirmantia que inter se velut ē regione perpetuō adversantur:

Liberalitas igitur & avaritia, adversa sunt.

Assumptionem probo ex effectis. Liberalis dat libenter, quoties & quibus dandum est: avarus non dat, sed sibi retinet. Sed assers meam ipsius refutationem, atque ita meo me gladio scilicet jugulas. At observare potuisti, refutationem illam in capite de contrariis, non ita à me allatā esse, quasi in ea acquiescerem: mox enim adjeci, definitionem illam Aristotelis qua refutatio ista nititur, falsam mihi videri: nimirum propter ~~hanc~~ exemplorum quæ ibi à me enumerata sunt. Sed ne me, meo scilicet gladio vulneratum, absque vulneris obligatione dimittas (qua in re amici gladiatoris officium facis) impertis mihi aliquid discipulæ tuæ: & ais, tibi liberalitatem & illiberalitatem adversa esse: speciem verò illiberalitatis in avaritia, esse liberalitati disparatum: quum non ē regione eidem adversetur. Fateor, hanc institutionem mihi prima fronte arrisisse. Sic enim cogitabam: Quemadmodum homini ut adversum opponitur bestia: at species bestię (verbi gratiā equus) opponitur eidem homini ut disparatum: sic quum liberalitati opponatur illiberalitas, ut adversum: consequens est, ut avaritia tanquam illiberalitatis species, eidem liberalitati ut disparatum opponatur. Verum re diligentius considerata, deprehendi apodoseos, hoc est sententię tuę, falsitatem. Etenim ut non dicam, prima fronte videri posse, illiberalitatem, quum sit vocabulum negans, non opponi liberalitati ut adversum (hoc enim non probo; quum & nomen Irrationale in divisione animalis, differentiam adversam notet) hoc quidem certē falsō mihi dici videtur, avaritiā esse illiberalitatis speciem: quum illiberalitatis & avaritię nominibus una prorsus eademque res intelligatur. Nec obstat, quod appellationum diversā ratio est: Avarus enim ex eo dictus est, quod semper aveat & plura habere cupiat: illiberalis autem, quod non libenter det. Illud verò quod tu verbis tuis innuere vidēris, videlicet alteram illiberalitatis speciem

speciem esse prodigalitem, item falsum est: quippe tantum abest ut prodigus pro illiberali habeatur, ut etiam nimium liberalis esse videatur ac dicatur. Dices fortasse, nimiam liberalitatem non esse liberalitatem: quia in virtute nihil sit nimium. Sané veró, prodigalitas non est liberalitas illa quæ *æξειν* sic appellatur: hæc enim laudabilis est, at illa vituperanda: veruntamen quum prodigalitas sit liberalitas nimia, necesse est ut eadem prodigalitas liberalitas quædam esse concedatur. Sic autem potius divisio videtur instituenda. Affectus ille qui in pecuniis & facultatibus occupatur atque exercetur; aut liberalitas est aut illiberalitas. Etenim qui divitias possident, aut ita affecti sunt ut divitias suas libenter cum aliis communicent, aut illibenter: quorū illi, liberales; hi, illiberales & avari nominantur. Iam veró liberalitas, aut est moderata & laudabilis, aut immoderata ac vituperanda: quarum illa, vocabulo generis *liberalitas* propter excellentiam nominatur: hæc veró, nomine speciali *prodigalitas* seu effusio dicitur.

Porro an exemplum argumentationis à contradicentibus quod é prima Tusculana affert Ramus, consentaneum atque accommodatum videri debeat, age ex illius loci analysis æstimemus: in qua quidem analysis non enucleat ipsas etiam illustrationes persequar, sed solas argumentationes attingam. Initio dialogi, quæstionem proponit Atticus, *mortem sibi malum videri*. Hanc sententiam quò commodius refutare possit Marcus, deducit inde per argumentationem à conjugatis: *Mortuos igitur esse miseros*. quod quum Atticus concessisset: tum Marcus ut istud falsum esse ostendat, aggreditur demonstrare, *mortuos omnino non esse*, quod quidem demonstratà necessario adjuncto, nempe loco: *Mortui nusquam sunt: ergo mortui omnino non sunt*. Antecedens probat argumento divisionis: *Si mortui alicubi sunt, sunt aut apud inferos, aut alibi: Sed nec apud inferos sunt: (quas miseras Atticus ut Epicuræus fabulosas esse concedit) nec etiam alibi sunt. Nusquam igitur sunt*. Hoc quum concessisset Atticus; mox inde infert Marcus, *mortuos igitur ne quidem esse*. Quod quum & ipsum Atticus concessisset: & tamen propositum suum, videlicet *mortuos miseros esse*, pertinaciter & qui-

& quidem per inversionem seu *κατὰ το βίαν* (ut ipsi videbatur) iteraret; tum Marcus cum propter contradictionis implicationem, tanquam magnæ incogitantia: atque etiam hebetudinis argumentum, gravissimè reprehendit: eumque pugnancia loqui ostendit. Hoc autem ostendit argumentando primùm ab adjuncto, ad hunc modum:

Mortui sunt miseri: ergo mortui sunt.

Antecedens affirmavit Atticus: fateatur igitur necesse est & consequens: ac proinde fateatur, se loqui pugnancia, quum dicit, *mortuos non esse*. Deinde eandem contradictionis implicationem demonstrat à subjecto:

Mortui non sunt: ergo ne miseri quidem sunt.

Antecedens concessit Atticus: concedat igitur necesse est & consequens: ac proinde rursum fateatur, se loqui pugnancia, quum dicit, *mortuos miseros esse*. Postea interjecto inepto effugio Attici per omissionem vinculi (verbi scilicet substantivi) in enuncianda sententia hac, *Mortui sunt miseri*: Atticus tandem concedit, *mortuos miseros non esse*, sed quonam quæso argumento motus, hoc concedit? Audiat ipse: *Quoniam extorsisti* (inquit) *ut sciret, qui omnino non essent, eos ne miseros quidem esse posse*, at unde hoc argumentum est: num à contradicentibus? Minimè, quia contradicentium alterum tantum, non utrumque, negat: at hic negat utrumque, nempe, *Non esse, & Non esse miserum*, unde igitur? Mihi quidem à subjecto (sicut in animadversionibus exposui) videtur argumentum hoc sumtum esse: id quod tu quoque concedis. Sed nihilominus (quasi Atticum illum pertinacem imitatus) urges propositum. An idcirco (inquis) Marcus contradictionis argumento illam Attico confessionem non extorsit? Non, inquam. Si enim extorsit argumento subjecti: certè non extorsit argumento contradictionis, at argumento subjecti extorsisse, ex ipsius verbis Attici manifestè liquet. Sed ne excipere possis, Attici iudicio standum hic non esse, quippe cuius hebetudo atque imperitia Dialectices hoc ipso in loco à Marco reprehendatur & vincatur: age rem ipsam paulo accuratius spectemus. Quæro igitur ex te; posteaquam Atticus contradictionis à Marco convictus esset: ut qui utrumque

fateri

fateri cogeretur, & *mortuus esse*, & tamen *mortuum non esse*: an vi hujus contradictionis permotum fuisse Atticum putas, ut tandem concederet, mortuos non esse miseros? tu quidem sic post Ramum sentis: sed cur tandem? Quia aut nullo consilio (inquis) contradictio ista explicatur, aut idcirco ut istam confessionem Marcus eliceret. Esto, hoc Marci consilium fuisse: quia sciebat, Atticum ut Epicurum facile concessurum, mortuos non esse. at num propterea vi propositæ contradictionis, confessio ista ab Attico fuit elicitæ? Minime verò. Nam ex illa contradictione plus elici non potest, quam si alterum istorum enunciatorum verum sit, tum alterum esse falsum. utrum autem verum sit, id aliis argumentis æstimandum est. Non igitur Atticus vi istius contradictionis persuasus fuit ut opinaretur, mortuos non esse, ac proinde nec miseros esse: Sed istam opinionem, quod mortui non sint, tanquam Epicureus pro vera habuit. Quum igitur opinio ista ex proposita contradictione non concludatur: fateri tibi erit, nec illam confessionem Attici quæ ex ista opinione dependet, proximeq; concluditur, ex proposita contradictione concludi. Ex his quæ exposui, intelligi potest: fallaciam accidentis vel non causæ, in hujus exempli ad contradicentium locum applicatione commissam esse. Etenim contradictio ista per se in causâ non fuit, ut Atticus mortuos non esse miseros fateretur: sed per accidens: quoniâ scilicet Atticus eâ contradictionis partem unde confessio ista dependet, aliâ ob causam pro vera habuit.

Quod de consecutione exempli illius è Martiali in capite de privantibus, dixi, verè dixi: Veruntamen quod iis verbis innuere volui, & quod tu inde collegisti, exemplum illud à loco privantium propterea abjudicandum & tollendum esse: id verò non prorsus rectè judicavi. Neque etiam illud satis Logicè à me pronunciatum fuit, consecutionem pendere a natura proprii. quasi verò vel proprium, certum argumenti genus notaret: vel consecutio à natura ullius argumenti, non autem ex vi dispositionis syllogisticæ penderet. Verum quidem est, consecutionem hujus enithymematis (*solis divitibus opes dantur, non igitur pauperibus*) ex

ex vi particulæ *solus* quæ proprii nota est, pendere : sed cur istud? nisi propter vim dispositionis syllogisticæ in secunda figura, ad hunc modum:

Quibuscumque nunc opes dantur, ii divites sunt. pro quo dicit poëta, *Dantur opes nullis nunc nisi divitibus.*

At Æmylianus non est dives: quia est pauper.

Quare Æmyliano non dantur opes.

Ex qua analysi apparet, exemplum hoc aliquo modo ad locum privantium pertinere, videlicet ratione prosyllogismi quo confirmatur assumptio: veruntamen ratione syllogismi principalis, ad locum subiecti pertinere videtur. Accidit enim divitibus, ut eis opes dentur. Sed quæris ex me, quid sit, cur argumentum à proprio esse putem? Et quoniam ejus dicti causam ex verbis animadversionum mearum tua sponte colligis, nempe propter particulam *solus* (quam quidem poëta expressè non ponit: veruntamen æquipollentibus verbis utitur) tu contrà disputas, Particulâ (*solus*) si per se spectatur, propriam semper qualitatem non designare. id quod ego perlibenter tibi concedo, atque etiam jam pridem uluô profiteor. Neque verò ego quum *proprium* appellatione hâc usus sum, propriam qualitatem intellexi: neque hoc ex verbis meis potest colligi. Sed ampliùs quæris: An si particula *solus* propriam semper qualitatem designet, idcirco à Matritali in illo disticho, adjuncti argumentum adhibeatur? At ego in animadversionibus non dixi, argumentum adjuncti hîc adhiberi: itaque hoc falsò mihi attribuis. Sed pergis attexere absurdum consequens: Si dixeris (inquis) dicas etiam necesse est, argumentum illud (*SOLOS DIVITES*) esse vel pauperibus vel opibus adjunctum. At istud nec dixi, nec dicam: hoc autem dico, te perperam hîc particulam (*SOLOS*) cum argumento propositi enthymematis, tanquam illius partem conjungere. Quòd si particula *solus*, pars argumenti esset: oporteret eam repeti in assumptione: id quod nō fit. Ecce enim:

Solis divitibus dantur opes:

Æmylianus non est dives:

Ergo non dantur Æmyliano opes.

Dices fortasse, syllogismum hunc vitiosum esse: quippe

ex assumptione negante in prima figura Aristotelis. Quod etsi prima fronte ita videri alicui possit: tamen accuratius intuenti apparebit, syllogismum hunc in secunda figura concludi: ita ut paulo antea me est propositus. nam propositio aequipollet huic, *Quibuscumq; dantur opes, ii divites sunt.* Ab exemplo Martialis transis ad exempla duo M. Tullii, alterum e Miloniana de morte Clodii: alterum e prima Catilinaria, de voluntate populi Rom. erga Catilinam. Hic tu affirmas, vitam & mortem, item tacere & loqui, in privantibus numeranda esse. quis negat? at nup̄ propterea consecutio illorum enthymematum (quæ in animadversionibus explicavi) ex natura privantium pendet? Ego verò etsi in istis consecutariis privantia inter se opponantur: vim tamen consecutionis non e natura privantium, sed e natura parii principaliter & proximè pendere iudico: id quod ex ea explicatione quam in animadversionibus exposui, studio veritatis liquere potest. Non nego, in istiusmodi exemplis duplicis affectionis rationem spectari posse: sed utra affectio principalis sit, unde scilicet consequens proximè dependeat, inquirendum censeo. Spectemus igitur (si placet) paulo familiarius.

1. *Si posses vitam Clodio restituere, nolles:*

Non debes igitur mortem ejus ulcisci.

Quæro ex te, an consequens ex antecedente ideo sequatur quod vita & mors privantia sint? an ideo potius, quod par sit antecedentis, & consequentis probabilitas? equidè hoc posterius potiùs opinor: tu si secus sentis, facile me & libenter à te doceri patiar. Sic,

2. *Perspicis voluntatem taciturnum:*

Ergo ne expectes auctoritatem loquentium.

Quæro iterum ex te, an hujus enthymematis consequens ex antecedente efficiatur, eò quod tacere & loqui privantia sint? an verò potiùs, quod par sit utriusque sententiæ ratio: id quod ego potiùs opinor.

Sed tempus nunc est, ut locum *comparatorum* quàm accuratissime disquiramus: ad hunc enim te cū singulari quodam desiderio pervenisse, & in hac quaestione vehementer tibi meliore doctrina opus esse video. ita mihi quass

veterno quodam (pace tua dixerim) falsæ doctrinæ Rameæ
 oppressus vidēris. Quamquam autem in hoc congressu, u-
 num atque alterum vulnus mihi inflicturus es : tamen
 spero, te tandem manus daturum, & herbam (ut aiunt) por-
 recturum. Reprehendis primū definitiones meas, quod
 " non explicent comparatorum naturam atque essentiam.
 " At ego quid par, quid majus, quid minus sit, definitionibus
 meis explicare mihi non proposui: sed quid sit quod dicitur
 argumentum vel potius argumentatio à pari, à majori,
 à minori. Nihil igitur hæc reprehensio lædit definitiones
 meas. Secunda reprehensio priori non absimilis est: repre-
 " hendis enim quod argumentum Logicæ inventionis, per
 " syllogismi partem antecedentem & consequentem defini-
 " erim. Equidem fateor, me argumentum à pari, item à mi-
 nori appellasse: sed communem loquendi consuetudinem
 secutus, & *philosophorum* locutus, argumentationem intellexi:
 " sicut etiam argumentationem à majori appellavi. At argu-
 " mentationis definitio in præceptis Inventionis heteroge-
 " nea atque aliena est. Fateor: & hoc ipse jam tum inter
 " scribendum animadverti: sed existimabam, satis esse, si
 appellationes illas adeo usitatas, ac in omnium ferè vel
 mediocriter Dialecticis imbutorum ore versantes veris de-
 finitionibus (quantum possem) declararem. Nunc autem à
 te admontus, definitiones non argumentationis à cōpara-
 tis, sed argumenti, meditabor. Age igitur, novas definitio-
 nes proponamus.

Argu- mentū à	$\left\{ \begin{array}{l} \text{pari,} \\ \text{majori,} \\ \text{minori,} \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{est argumentum} \\ \text{comparatum à} \\ \text{sententia} \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{æquæ probabili.} \\ \text{probabiliori.} \\ \text{minus probabili.} \end{array} \right\}$
---------------------	--	--	---

At dices adhuc definitiones istas non convenire compara-
 tis omnibus: non enim conveniunt iis quæ ad declaratio-
 nem rei adhibentur, sed iis solummodo quæ syllogisticæ
 demonstrationi inserviunt. Hæc enim tertia tua repre-
 " hensio est, de pristinis quidem illis definitionibus meis e-
 nunciata: Veruntamen ad has novas æquæ pertinens. Ego
 verò nego, definitiones has comparatis, quatenus ad de-
 clarandum adhibentur, convenire debere. sunt enim de-
 finitiones *argumenti* à comparatis, non autem *declaramenti*
 per

per
 tion
 mo
 De
 mé
 P
 S
 tan
 nori
 cis,
 Nan
 est d
 dens
 à ma
 sco,
 sic ex

Argum
 tatio

Verū
 nitiones

per comparata. Cujus quidem definitiones, ex definitionibus à Ramo traditis, facile assumi possunt, ad hunc modum:

Declarat-
metum
per

$\left\{ \begin{array}{l} \text{par,} \\ \text{majus,} \\ \text{minus,} \end{array} \right\}$

est declaramē-
tum per id cu-
jus quantitas

$\left\{ \begin{array}{l} \text{eādem seu æ-} \\ \text{qualis est,} \\ \text{excedit,} \\ \text{exceditur.} \end{array} \right\}$

Sed pergis, & quartam reprehensionem adjungis: quam tantummodo attingere vis ad definitionem *majoris & minoris*: quam utramque in alia etiam argumenta cadere dicis, hoc autem, exemplo speciali probas, his verbis: Nam si quis hoc modo argumentetur (inquis) Catilina est doctus, ideoque bonus: hic enthymematis antecedens, est magis probabile, quam consequens: nulla tamen à majore argumentatio est. Ex hac reprehensione agnoscō, definitiones illas meas imperfectas esse: singulasque sic explendas fuisse:

Argumen- tatio à	$\left\{ \begin{array}{l} \text{pari,} \\ \text{majori,} \\ \text{minori} \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{est quā} \\ \text{est quā} \\ \text{est quā} \end{array} \right\}$	In antecedente & consequente enthymematis sive affirmativæ sive negativæ cōcepto, par est probabilitas, & antecedens verum est.
			Enthymematis antecedens affirmativæ conceptum magis probabile est quā consequens itidē affirmativæ conceptū, & tamē verū nō est.
			Enthymematis antecedens affirmativæ conceptum, minus est probabile quā consequens itidem affirmativæ conceptum, & tamen verum est.

Verū enim verō ut pristinæ meæ comparatorum definitiones imperfectæ fuerunt: ita præsens tua demonstratio

imperfecta est: imò ipsa etiam quæstio. Etenim quum duarum definitionum reprehensionem proposuisses: priorem tantum reprehensionem confirmas. Et pari jure definitionem paris vel potius argumentationis à pari reprehendere potuisses. Nam si quis ita argumentetur: Catilina sentit: ergo Catilina est animal: hic enthymematis antecedens videtur æquè esse probabile atque consequens: & tamen nulla hîc à pari videtur esse argumentatio. Sed satis ad hanc quoq; reprehensionem responsum puto. Quanquã præcavendas similes novarum definitionum reprehensiones video. Similiter enim fortasse dices: In enthymemate illo de Catilina, argumentum sumtum est à sententia probabiliori: & tamen non est à majori. At non est clausis oculis vel auribus prætereunda vox hæc (*comparationem*) quam in definitione posui. Non enim satis est, ut sit argumentum à majori, sententiam argumenti esse probabiliorẽ quàm est sententia quæstionis: sed requiritur præterea ut vel utraq; vel minimum altera argumenti pars, cum utrâq; vel altera quæstionis parte collata, comparati quanti ratione habeat. id quod in proposito enthymemate non fit. Doctrina enim cum virtute ut quantum non comparatur. Et si autem enthymema illud de Catilina, definitioni meæ argumentationis à majori rectè opposueris: tamen observare etiam debuisti axiomata illa seu argumentandi à comparatis regulas quas ex Aristotele protuli. His namque defectus definitionum mearum compensatur. Quibus observatis (quas certè ut veras, atque etiam utiles, meritò observandas censeo) intelligetur, enthymema illud de Catilina idcirco non procedere à majori: quia affirmativum est: quum axiomata illa doceant, à majori tantum negando argumentationem procedere: sicut à minori, tantum affirmando: à pari autem, & affirmando & negando. Unde etiam judicari potest, quid de altero enthymemate, quod tu de satrapa iurificè disputas, dicendum sit: *Satrapes non potest fufferre*
tantos sumtus, tu igitur non potes. An probabilius est (inquis)
 minùs in satrapa ad perferendos sumtus inesse facultatis,
 quàm in homine medioeris fortunæ? tum respondes: E-
 quidem hujus enthymematis & ceterorum similium quid.

tu argumentum à majore contineri vis, antecedens minus probabile est. Concedo, si consideretur quatenus conceptum est negativè: at ex regulis argumentandi à majore percipere potuisti, antecedens in hujusmodi enthymematis, quum ratio argumenti investigatur, considerari affirmativè, sicut & consequens. Quam meâ responsionem tu prævidisti, ac proinde præcavere voluisti. ais enim: At dices, probabilius esse, satrapâ posse sufferre tantos sumtus, quàm alium quempiam inferioris conditionis hominem. Ego verò illud dico. tu verò quid respondes? Concedo, inquis. Bene facis. Et ego ex illo concessio infero, enthymema hoc, (Satrapes non potest; ergo multò minus tenuis) esse à majore: quia à probabiliori: sed negato. Verum tu rursus, quasi talem responsionem olfecisses, mox addis. Consecutionis rationem jam planè mutatam esse. Satrapes potest sufferre tantos sumtus, quid hinc consequetur? inquis, an illud? Tu igitur potes, tum respondes: At (inquam) tibi argumentatio à majore semper negando conficitur, tum quæris rursus, An ergo illud? Tu igitur non potes. Respondes rursus: At ejusmodi à majore consecutio ridicula fuerit, & allatis abs te majorum axiomatis minimè consentanea. Hoc verò illud est, quod si tu à principio hujus disceptationis de consequentia propositi enthymematis attendisses: nihil horum quæ contra sententiam meam hîc disputas, afferre potuisses. Quippe docent illa axiomata, a majore non nisi negando argumentationem procedere: à negatione scilicet ejus quod probabilius est ad negationem ejus quod minus est probabile. Concludis, te in comparatorum animadversionibus assentiri mihi non posse: præsertim quum de quolibet ferè enthymemate, sive comparato sive simplici argumento concludatur, id dici possit, antecedens esse vel pari cum consequente probabilitate vel impari. At ego spero, te in iis quæ modò disputavi, mihi assensurum. Nec verò si jure mihi non assentirebaris in argumentorum à pari, à majore, à minori definitionibus: idcirco etiam justa tibi causa fuit à me dissentendi in applicationibus exemplorum: inveniuntur enim illæ axiomatis Aristotelis; quæ vèsa esse haud (opinor) negabis. Et ut applicationes illas re-

has atque legitimas esse, plané possis perspicere: duas has loquendi formas, tanquã symbola seu notas diligenter observabis: videlicet, **MULTO MAGIS & MULTO MINUS**. Quoties enim in consequente dicitur, vel saltem intelligitur hæc nota, *multo magis*; certum est argumentum esse à minori, h. e. minús probabili. Quum verò dicitur, *Ergo multo minús*, tum dubitari non potest quin argumentum à majori sit, hoc est, probabiliori. Quare enthymema istud, (*Satrapes non potest tantos fuisse serres: Ergo multo minús tu potes*) quin à majori sit, negari certé non potest.

20. Porro exemplum illud dissimilitudinis ex prima ecloga, meritó à me tanquam perperam à Ramo explicatum, reprehensum esse: planum faciam ex illius loci analysi. Quæstio est, *an Roma similis sit Mantua*? Fatetur Tityrus, se id putasse sed falsó. Propositio igitur illius loci est & ad quæstionem propositam responsio: *Roma Mantua similis non est*. Tum sequitur illustratio: *Sic canibus catulos*, &c. Quam autem sententiam his verbis Tityrus illustrare vult? Certé confessionem illam sui erroris, id est, hanc sententiam: *Roma Mantua similis est*. Hoc manifesté evincit cohercencia sententiarum: Cohæret enim sententia illustrationis cum sententia confessionis per conjunctionem (non enim certé adverbium) per conjunctionem inquam similitudinis *Sic*, quæ licet regulariter symbolum sit apodoseos: tamen hæc per anastrophén protasi similitudinis inservit: sicut etiã in illis Virgilii versiculis, *Sic vos non vobis*. Illustratur ergo iis verbis (*Sic canibus catulos similes, sic matribus hædos Nôram*) non ut tu dicis, dissimilitudo contracta, id est sententia hæc *Mantua non est Roma similis*, vel potiús, *Roma* (de hac enim quæstio est) *non est similis Mantua*: sed sententia isti contraria quam pastor ille falsó se concepisse fatetur, nempe, *Roma est similis Mantua*. ait enim, *Sic nôram canibus catulos similes esse: scilicet, sicut putavi, Romam similem esse Mantua*. Itaque verba illa violenter in contrarium sensum detorquentur, & à quæstione propositionis illustrandæ aberratur, quum ita exponuntur ut tu cum Ramo exponis; quasi pastor ille dixisset: *Us nec canibus catuli, nec matribus hædi: sic nec Mantua Roma similis est*.

Et enim

Etenim pastor affirmat, inquiens: Sic nōram canibus catulos esse similes: at expositio negat, Canibus non sunt catuli similes. Quare immeritō Ramus Columellā in suis prelectionibus reprehendit: ut qui collationē hanc aliter assumserit: Nihil enim dubiū est (ait referente Ramo Columella) quin ipsa natura sobolem matri similem esse voluerit: unde etiā pastor ille in Bucolicis ait, *sic canibus catulos similes sic matribus haedos Nōram*. In quo tamen (ait Ramus) magis suū quā Virgilii sensum Columella sequitur. Quā sic? Pastor enim (inquit) hic errorem suum significat, qui magnis parva cōparet: naturę similitudinem in sobole non indicat. E quidem miror, P. Ramum acri alijs iudicio & expolito præditum, tam longē hīc ā scopo aberrasse. Quid enim? pastor Tityrus naturę similitudinem in sobole hīc non indicat? quid ergo sibi volunt ista ejus verba, *Sic canibus catulos similes, sic matribus haedos Nōram*? quid nī enim nosset probeque exploratam haberet naturam pecudum, pastor? At fateatur errorem, ut qui magnis parva compareret. Ego verō nego, pastorem istis verbis (*Sic parvis componere magna solebam*) de suo errore confiteri: sed illis in principio, *Parvū stultus ego*. Quasi dicat: sicut nōram, canibus catulos esse similes: sic putavi, Romam similem esse Mantuę. sed hoc posterius putavi stultē: nam falsum est, ut postea declarat antithesi: *Verūm hæc tantum alias inter capus exulsi verba, &c.* Quorsum ergo addit? *Sic parvis componere magna solebam*; nempe ut ostendat simplicitatem suam in comparandis rebus politicis sibi ignotis, cum rebus pastoralibus sibi notis: cujus simplicitatis occasione in errorem illum inductus fuit; ita nimirum comparationem instituens: sicut canibus catuli, & capris hædi similes sunt: sic etiam Romę similis est Mantua.

Divisionem meā generis subalterni, & speciei item subalternę (illius minurum, in intermedium & infimum hujus verō, in intermediā & summam) verā quidem esse fateris: sed minimē necessariam judicas. At si tibi divisio ista minimē necessaria videtur: patere tamen quæso, ut suo auctori jucunda sit: qui illā tanquā charissimā filiā scilicet osculatur. Siq; ista divisio necessaria ædificii logici pars non sit

attamen velut vermiculatum emblemata habeatur. Verum enimvero utilitatem non contemnendam divisionis prioris videre mihi videor ad constituendum scilicet ordinem methodicum rerum in disciplinis explicandarum. Quum enim ordo ille a genere generalissimo per genera intermedia ad infimum usque genus progrediatur ac descendat: ista autem generis divisio de tribus his generum generibus (ut de re Logica logicè loquar) admoneat: quis negaverit, divisionem hanc ad ordinem illum constituendum aliquid lucis afferre? Quin etiam divisio altera, speciei nimirum, non prorsus inutilis videtur. Videtur enim adjumento esse posse ad definitiones generum infimorum accuratè constituendas. Illorum enim definitiones ut accuratè possint constitui: hoc est ut genus proximū cum specifica differentia possit inveniri: videtur tutissima via esse, si primò a genere infimo per genera intermedia quæ sese offerent, ascendatur ad genus summū: quo quidem invento, dividendo rursus descendendum est ordine, donec genus proximū cum differentia specifica generis ad definiendum propositi, fuerit repertum. Quam definitionis inveniendæ rationem ego in animadversionibus, duobus exemplis illustravi.

22. Quidianum de animalium divisione exemplum, minus idoneum mihi visum fuisse affirmas: quia in eo non generis in species divisio, sed distributio a subjectis contineatur. Ubi verò ego negavi, in eo exemplo divisionem generis in species contineri? Num ubi dixi, divisionem hanc summatim esse a subjectis? At ex hac affirmatione negatio illa minime efficitur. Potest enim esse divisio generis in species: sive species a subjectis, sive ex adjunctis, sive ex causis, sive ex effectis summatim atque constitutæ sint. Quare hic inconsideratè explicationem pro reprehensione arripuisti: nec est ut putes, tibi hæc de re secus ac mihi videri, hoc uno excepto, quod dicis, unamquamque speciem in illa divisione numeratam, subjecto loco *illustrari*. Non enim ibi est propositum poetæ, animal primum in species dividere, deinde species illas illustrare: sed recta species animalis suis locis distinguere. Interim divisionem quandam animalis hic contineri non nego. Quod autem de proposito poetæ

dixi,

dixi, ex ipsius verbis manifesté liquet. ait enim:

*Nova regio forestula suis animalibus orba,
Astratenens caeleste solum, &c.*

Appendicem quam præceptioni distributionis subjeci, 23
suis ipsam viribus plané concidere dicis. Qui sic? inquam.
Nam ais, (inquis) te de vocabulorum ambiguum signifi-
cationibus præcipere. At distinguere ambiguum vocem
in sua significata, non est artis dialecticæ, quæ differendi
præcepta tradit: sed hominis potiús Lexicon aliquod me-
ditantis. Hujus tuæ ratiocinationis vitia quò apertius pos-
sim ostendere, syllogismum é tuis verbis secundum artis or-
dinem formabo.

Distinguere ambiguum vocem, non est Dialecticæ
docentis:

At Piscator præcipit in Dialectica docente de vo-
cabulorum ambiguum significationibus: hoc
enim ipse ait.

Quid jam his positis concludetur? Nihil certé: quò syl-
logismus constet ex quatuor terminis, propterea quòd me-
dium est (ut Aristoteles loquitur) *σύνθεσις*, id est duplex seu ge-
minum. Aliud enim certé est, distinguere ambiguum vo-
cem; & aliud, Præcipere de ambiguum vocis distinctione.
Sicut aliud est, dividere rem quâpiam in species, aut partiri
in mēbras: aliud verò, de divisione generis & partitione in-
tegræ præcipere. Quorum illud, Dialecticæ utentis, vel po-
tius cujusvis disciplinæ arte Dialectica utētis: hoc verò, Di-
alecticæ docētis, hoc est ejus disciplinæ quæ præcepta dis-
ferendi tradit, officiū ac munus est. Hoc igitur primum rati-
ocinationis tuæ vitiū est, elenchus *πρὸς τὸ μὴ ἰσχυρὸν*. Alterū
vitiū est falsitas assumptionis: eaque duplex. nā ego in ista
appendice, nec de vocabulorum ambiguum signifi-
cationibus præcipio: neque me præcipere dico. Hoc tantum
dico, videri ad bene differendum & hoc pertinere, ut voca-
bulorum ambiguum significationes diligenter distin-
guantur. E quibus verbis plus colligere non poteris, quàm
ego ipse deduxi: nimirum utiliter de distinctione nominis
ambigui, in præceptis differendi præcipi. Etenim quic-
quid ad bene atque artificiosè differendum pertinet, de

illo sine controversia inter præcepta bene differendi præcipiendum est. Præterea quum Dialecticę subiecto non solum res, sed etiã verba cõtineantur: nã etiã de verbis bene differi potest: quis negaverit, præceptum de distinguendis verbis ambiguis, ad præcepta Dialecticę pertinere? Dices fortasse, verborũ in suas significationes distinctionẽ ad aliquẽ distributionis genus ex iis quæ à P. Rami tradita sunt, revocari posse. Et certẽ videtur revocari posse ad distinctionẽ generis in species, non, quod vocabuli ambigui significationes (quarum scilicet una semper propria est, reliquæ modificatę) revera species significet ejus rei quæ vocabulo ambiguo propriẽ significatur: sed quod quasi species seu modi significationis dici posse videantur. Utinam verò qui hodie tot in variis linguis Lexica (laudabili quidẽ illi studio) meditatur ac divulgant; Logica hanc distinguendi, accuratius adhiberent: Non cerneretur in plerisque Lexicis tanta significationum & *ταυτολογια* & confusio.

24. Pervenimus ferẽ ad finem animadversionum in librum primũ: restant enim duæ tantũ quæstiones quę ad doctrinã Inventionis, & quidẽ ambæ ad præceptionem de testimonio, postremo scilicet argumenti genere, pertinent. Earum quæstionum altera est de testimonii divisione, altera de vi probationis. Testimonium igitur divisi quadritariam: primũ à forma, in id quod cõtinetur verbis, & in id quod factis; deinde ab efficiente, in divinum & humanum: tum à subiectis, in promissionem & confessionem: postremo ab adjuncto quodam, in id quod cum jurejurando conjunctum est, & quod sine jurejurando est. Contra has divisiones tu disputaturus, eas; si possis) de civitate Logica tanquam legum violatrices exterminaturus, unica Rami excepta, sic proponis. Istas ego divisiones (inquis) nescio quid magnæ confusionis complexas esse disputo. Commodẽ profectò tibi excidit verbum illud, *NE SCIO QUID*: nam quod nusquam est, id ne sciri quidem potest. Ubi enim
- » quæso est mirifica ista quam fingis, confusio? In eo scilicet,
- » quod divisio testimonii ab efficiente, reliquas omnes comprehendit: itemq; alia alias. At unde hanc (quam tu hic teneis fingis) mutuã cõprehensionem probas? Nempe ex

eo, quod quælibet testimonia sive verbis aut factis continen-
 antur, sive promissiones aut confessiones fuerint, sive cum
 jurejurando aut sine jurejurando extiterint, quælibet (in-
 quis) illa vel divina testimonia sunt vel humana. Sed qua-
 lis (obsecro) hæc probatio est? Dividatur primum homo ab
 efficiente (quonia hoc tibi methodus videtur postulare) in
 creatum & generatum: deinde à subjectis, id est objectis, in
 philosophos & politicos & opifices & rusticos: tum ab adjun-
 ctis, in bonos & malos, ingeniosos & hebetes, doctos & indo-
 ctos, &c. Quæro nunc ex te: Nū quia quilibet homines, sive
 philosophi fuerint aut politici aut opifices aut rustici; sive
 boni aut mali, ingeniosi aut hebetes, docti aut indocti:
 quivis inquam illi, quia aut creati sunt aut generati: num
 idcirco duas posteriores divisiones in prima comprehen-
 sas esse dicis? At quomodo comprehenderentur, quum sint
 diversi generis, sumtæ inquam & diversis rerum generibus?
 num igitur heterogenea à se mutuo possunt comprehendit?
 Pari ratione divisiones causæ efficientis à P. Ramo tradi-
 tas, reprehendito. Omnis causa efficiens, sive sola efficiat,
 sive cum aliis, sive per se efficiat, sive per accidens: omnis
 inquam causa efficiens, aut procreat aut tuetur. Ergo po-
 sterioribus duæ divisiones in prima illa continentur. Ac
 proinde sicut in præceptione de testimonio divisionem in
 divinum & humanum à Ramo traditam sufficere, aliquas
 verò à me adjunctas redundare atque expungi debere cē-
 ses: sic etiam judicato, sufficere primam distinctionem effi-
 cientis à P. Ramo traditam: reliquas verò duas tanquam
 supervacuas & in prima comprehensas expungito. Con-
 cludis, quadruplici illa mea testimoniorum distributione,
 logicæ disciplinæ leges negligi: immò & methodi inversio-
 nem isthuc accessisse. Non satis consideratè hic locutus
 es: sic enim methodum cum logicæ disciplinæ legibus co-
 pulas, quasi ipsa in illarum numero non comprehendatur.
 Sed rein videamus. Ais sine exceptione, leges discipli-
 næ logicæ distributione illa negligi. quæ autem leges? uti-
 q; leges dividendi. at quæ sunt illæ leges? Equidem duas
 generales dividendi leges à communi nostro præceptore
 traditas memini: alteram, ut partes cum toto consentiant
 alteram,

alteram, ut partes inter se dissentiant. Peto jam á te, ut duas has leges in quadruplici ista divisione neglectas esse ostendas. Equidem neutram in ulla earum violatam video. Aut intelligisne leges illas de artis materia? In qua igitur illarum divisionum, violata est lex *ἡ γενεή τοῦ τοῦ*? An non *omne* testimonium, aut divinum aut humanum est? an non *omne* testimonium, aut verbis constat aut factis? an non *omne* testimonium, aut promissio aut confessio est? nonne denique *omne* testimonium, aut iuramentum adjunctum habet, aut illius expers est? Non est igitur violata lex *ἡ γενεή τοῦ τοῦ*. Sed forté violata est lex *ἡ τοῦ αὐτοῦ*, quid igitur? num rei causa efficiens, num forma, num objecta, num denique adjuncta, á natura rei aliena sunt, & illi heterogenea? Immo hæc omnia in argumentis consentaneis á præceptore nostro numerantur. Et veré. Quare nec lex *ἡ τοῦ αὐτοῦ* contenta est. Restat lex tertia, *ἡ τοῦ αὐτοῦ*: num hanc violatam esse fatebimur? Sané veró: sed non in omnibus immo in una tantum. Non enim in divisione ab objectis: nam certé quicquid aut confessio est aut promissio, id etiam testimonium est. Non etiam in divisione ab adjuncto: nam quicquid aut iurejurando caret (privatio enim hæc, non simplex negatio intelligenda est) id utique testimonium est: est enim aut confessio aut promissio. Etenim iuramenti nullus alius est usus quam ut eo vel promissio vel confessio aliqua, ac proinde aliquod testimoniū, confirmetur. Nusquā ergo iuramentū extra testimoniū reperitur. Jam veró divisio á forma, nū & ipsa reciproca videtur? Mihi quidē videtur, nā ut omne testimonium aut verbis continetur aut factis: ita quicquid vel Deus diviniq̃ spiritus, vel homines faciunt, ut loquuntur, id testimoniū alicujus, nempe vel confessionis vel promissionis (sub qua comminationem comprehendo) continere vim videtur. Restat divisio á causa efficiente: num & hæc reciproca est? Haud videtur, nam omne quidem testimonium, aut divinum aut humanū est: at nō quicquid vel divinū vel humanū est, testimonium est. nā hæc divisio in alia quoq; argumenta cadit. verbi gratiā, est causa efficiens divina, quæ vulgō dicitur prima: & est etiam humana, item naturalis: quæ dicuntur

cuntur causæ secundæ. Sic est effectû divinum, ut creatio mundi, redemptio electorû, sanctificatio eorundem: est etiam effectum humanum, ut sunt omnia opera artificum: ut ædificia, arma, vestes, &c. Ex his perspicitur, tantum abesse ut tres meæ divisiones, tanquam supervacaneæ & illegitimæ expungi; unica autem Rami, tanquam sola legitima, ceterasq; omnes comprehendens, retineri debeat: ut potius contrâ divisiones meæ tanquã per omnia legitimæ, divisioni Rameæ vel potius Ciceronianæ, tanquam in legem *regulæ* peccanti, meritò sint præferendæ. Porro quod de methodi inversione admones, grato animo accipio: idque deinceps emendabo.

Jam verò expedita quæstione divisionis: restat ut etiam *25.* dicamus de vi probationis. De testimonio, Ramus absque ulla exceptione pronunciat: quum exquisita rerum veritas subtilius exquiratur, illud perexiguam vim probationis habere. Hoc pronunciatum ego reprehendi falsitatis: quia testimonium verè divinum vim probationis habeat maximam. Quid tu contrâ? quomodo veritatem pronunciatî Ramèi tuèris? Concedis mihi enthymematis mei antecedens: quo concesso, quomodo consequens (id est veritatem reprehensionis meæ) negare possis, equidem non video. Sed quæris: Quænam ratio sit, unde divinum testimoniũ tantam ad probandum vim habeat. Quasi verò si aliqua ratio tantæ authoritatis indicari possit: idcirco authoritas ipsa ac vis probationis illa, nulla sit ac non potius contra, cujus rei vera ratio afferri potest, eam ipsam quoque esse oporteat. Quare hæc de ratione authoritatis atque ponderis in testimonio divino quæstio, merum effugium est: ad pronunciatum quidem Ramèum à mea reprehensione vindicandum inefficax: ad veritatem autem animadversionis meæ stabilendum efficacissimum.

Hactenus respondi ad ea quæ ubi in animadversionibus meis in librum primum non satisfaciunt: sequitur nunc ut quænam in animadversionibus libri secundi desideres, videamus. Utrûm axioma, affirmatum an affirmans dici debeat, levem esse controversiam dicis: nec rationem quam exposui, cur affirmans appellare malim, refutas. Itaque nullam

lam mihi occasionem plura dicendi præbes.

26. Ais, maiorem esse controversiam de veri axiomatis definitione. Videamus igitur quanto tu illam studio disceptes.
27. De veritate (inquis) definitionis Rameæ confiteris: sed tuam accuratiorem esse iudicas. tum addis, Mihi tua non satis videtur instructa commodè. Qui sic ? inquam. Quia in hoc enunciato, (inquis) *Quamquam Pisto doctus sit, est improbus est*, dissentanea affirmando componuntur: attamen verum axioma est. At, inquam, hæc tua *locutio* committit fallaciam *disiunctivæ*. Non, n. verum enunciatum hac sola differentia compositionis consentaneorum, itemque disjunctionis dissentaneorum definiti: sed adjunxi differentiam alteram, videlicet compositionis consequentium & disjunctionis inconsequentium. Quam quidem differentiam propter enunciata composita addendam iudicavi: quippe quæ compositi enunciati partes, sint enunciata simplicia, in quibus inter sese comparatis consequentia & inconsequentia spectatur: sicut in partibus enunciati simplicis quæ sunt notiones simplices seu *simplices* incomplexæ, quum inter sese comparantur, consensus dissensusque consideratur. Dices fortasse, quod de consequentia & inconsequentia compositorum enunciatorum affirmo, id non esse *verum*: equum videatur proprium esse enunciati connexi: ut, *Si jam dies est, nix, jam non est nox*. At inquam, in disjuncti quoque enunciati partibus consequentia vel inconsequentia est: id quod inde perspicitur, quia enunciata disjuncta in connexa possunt transmutari; cuius transmutationis causam exposui cap. 16 in doctrina de syllogismo disjuncto. Sed quid videtur de enunciato copulato? nū & illius partes consequentiam aut inconsequentiam habent? Sanè, si quodvis enunciatum simplex ex quovis enunciato simplici aut sequitur aut non sequitur: dubium esse non potest, cum copulati enunciati partes, alia ex alia vel sequatur vel non sequatur. Quæ quidem ratio quum omnium compositorum enunciatorum communis sit de singulis seorsim dicere nihil attinebat. Veruntamen ut inductionem institutam absolvamus, dicamus etiam de enunciato discreto: hoc enim est compositoris enunciatis solum restat. Discretum igitur enun-

enunciatum videtur æquipollere copulato, quantum quidem ad partium ipsius, id est, simplicium enunciatorum in eo contentorum affirmationem negationemve atinet, verbi causa, *Quoniam Piso est doctus, tamen improbus est: æquipolleret huic, Piso & doctus est, & improbus*. Quum igitur partium enunciati discreti eadem sit ratio, quæ est partium enunciati copulati: hæc autem inter sese consequentiam vel inconsequentiam habeant: ut paulo ante demonstraui: de consequentia & inconsequentia enunciati discreti dubitari amplius non potest. Hiscæ ita ad refellendum tuam ~~in~~ expositis, videamus nunc quam vim habeant ad definitionem nostram à quavis merita reprehensione vindicandam. Etsi enim tibi meritò allata expositione satisfactum esse debeat: tamen quoniam fieri potest ut definitio mea iustioribus reprehensionibus obnoxia sit: age ad laudem veritatis: quam poterimus acerrimè ipsimet in nostra inquiramus, eaque si falsa sint, repudiemus: sin vera, eò libentioribus animis amplectamur. *ἔτι γὰρ* (ut graviter Philosophus pronunciat) *ἰνὶ αὐτοῖς γὰρ τίς ἀδολύει, καὶ τὸ ἴδιον αἰσπεῖν, μὴ δὲ καὶ φησὶν ὅτι ἴσμεν*. Age igitur, definitiones nostræ in conspectum proferantur: & an lucem ferre possint, dispiciatur.

1. Ethic. 6.

Verum enunciatum est, in quo cōsentanea consequentiæ componuntur, aut dissentanea vel incōsequentia disjunguntur: Falsum contrā, in quo dissentanea vel inconsequentia componuntur, aut consentanea vel consequentia disjunguntur.

Definitioni veri enunciati tu opposuisti exemplum hoc, *Quoniam Piso doctus est tamen est improbus*. hoc enunciatum, verum est; (in:uis) & tamen in eo dissentanea componuntur. Sit ita. Sed quid si in eo componerentur consequentia: nonne adhuc staret mea definitio? Quod si autem nec consequentia in eo cōponantur: tum certè definitionū mearum veritas ex parte laeditur, nondum tamē tota corruiet. Quid igitur? Hæc duo enūciata (*Piso est doctus, Piso est improbus*) suntne consequentia, an inconsequentia? Si cōsequentia sunt, necesse est ut alterū ex altero sequatur: idque vel utrumvis, vel alterū tantum. At neutrum ex altero sequitur. Non igitur

igitur sunt consequentia. At componi possunt in enunciato
 veror: exemplum abs te allatum demonstrat. Ergo verum
 enunciatum non veré á me definitum fuit esse id in quo
 consentanea inconsequentia ve componuntur, aut dis-
 sentanea vel inconsequentia disjunguntur. Etenim nihil
 horum fit in enunciato illo discreto de Pisone: & tamen il-
 lud vivente Pisone verum erat, aut certé verú esse poterat.
 Habes igitur, Tempelle, quod est accusatori maximé op-
 tandum, consistentem reum: sed tamen hoc ita consiten-
 tem, ut si velit, propositum suum obtinere per te quidem
 possit. Posteaquam enim veré dixisses, in isto enunciato
 (*Quamquá Píso est doctus, tamen improbus est*) dissentanea af-
 firmando componi: tum tibi ipse objicis, At fortasse dices
 ratione vinculi disjungi ista dissentanea. & subjicis: Sit ita.
 At non vides Tempelle, te nimis inconsideraté id mihi ul-
 tró largiri quod ego nunquam petere ausus fuissém: quippe
 quod sit *μὴ γὰρ λῆναι αἰτμητὸν*: non secus ac si peterem, mihi cre-
 di, si dicerem, *Sol non huc est in meridie*. Quod enim quæso vin-
 culum est in isto enunciato? nōne duæ illæ conjunctiones
 discretivæ, *Quamquam* & *Tamen*: at num duo illa dissenta-
 nea, *Doctus* & *Improbus*, in proposito enunciato ratione istius
 vinculi disjunguntur? Minimé veró: quippe quum istud
 vinculum careat adverbio negandi præposito. Veruntamé
 tu concedis, in proposito enunciato dissentanea disjungi:
 quo concessio definitio mea non concutitur, sed stabilitur.
 Sed addis: Dicamus igitur hoc modo, Non quamquam Pi-
 so est doctus, tamen est improbus, & subjungis: Vides jam
 dissentanea utroque modo disjungi: falsum tamen enunci-
 atum est: at ex tua definitione verum esse debuit. Hic de-
 mum video, præcedentem meam verborum tuorum re-
 prehensionem non ad mentis tuæ sententiam, sed ad τὸ πρὸς
 λόγον *quæstionis* pertinere. Etenim tua verba ita cōparata sūt,
 ut non nisi ad præcedens enunciatum, de quo est quæstio,
 referri possint: ais enim, Ratione vinculi dissentanea I S T A
 disjungi, at quænam I S T A? nempe quæ in illo enunciato
 de Pisone fuerunt proposita. Et ais, D I S J U N G I: ran-
 quam de re quæ jam ante oculos cōspiciatur. At ex iis ver-
 bis quæ modó recitavi, conjicio: te dicere voluisse, non

D I S

DISJUNGI: sed DISJUNGI POSS. Affers enim deinceps exemplum ubi dissentanea ista disjunguntur. Sed tamen, quid est quod ais, *Ratione vinculi*? num igitur & alia in enunciatis vel disjungendi vel conjungendi ratio aut modus est, quam ipsum vinculum? te quidem alium quoque modum fingere, verba tua manifeste innuunt. ais enim, in hoc enunciato (Non quanquam Piso est doctus, tamen improbus est) dissentanea utroque modo disjungi. quibus nam illis? Mihi quidem non nisi unicus ille vinculi modus cognitus est: tu, si & alterum quendam nosti, velim ut cum mihi communicates. Hic obiter & illud admonere libet: non videri mihi in discretis enunciatis negantibus adverbium negandi præponendum esse conjunctioni illi quæ attrahit (*ἰσχυρίζομαι* enim *μὴ* Græci Grammatici vocant) sed illi quæ attrahitur: id est, non conjunctioni *Quanquam*, vel similis sed conjunctioni *Tamen*. Nam prior illa loquendi ratio, obscura videtur & inepta & inusitata: posterior autem, concinna & perspicua & usitatissima. ne dicam de conjunctionis *Tamen* principatu: de quo præceptor (ut meministi) admonet. Sed definitionis meæ talitate demonstrata: expectas fortasse, ut pro illa veriore inveniā ac reponam. Equidem illud per otium conabor: interea autem temporis, in definitione Ramea acquiescam.

Sic igitur definitione enunciati veri discussa, proximum 17 est ut transeamus ad ipsius distributionem. Distributionem igitur veri axiomatis in contingens & necessarium, non immerito à me reprehendi fateris: quum nō sit *κατὰ τὴν ἀπόφασιν*: sed quomodo adhibita correctione subtilius limanda sit, interrogas, & ad opus me cohortaris. At res, inquam, à me jam peracta est: inspicere, n. (si placet) animadversiones meas. Quanquam quid verat, etiam hic nō nihil ea de re dici, præsertim quum juxta Platonē *διὰ τὴν ἀπόφασιν τὸ κατὰ τὴν ἀπόφασιν* Judico igitur, enunciatum dividendum esse sex modis, quos oculis subijcere libet.

1 { Affirmatum,	4 { Homogeneous,
2 { Negatum.	5 { Heterogeneous.
3 { Verum,	6 { Reciprocum,
4 { Falsum.	7 { Non-reciprocum,
5 { Contingens,	8 { Simplex,
6 { Necessarium.	9 { Compositum.

Hæ divisiones omnes observant legem *generis in speciebus*, & legem *speciei in partibus*: sed duæ tantum primæ observant etiam legem *speciei in partibus*, reliquarum verò nulla. Cujus diversitatis causa hæc est, quod prima divisio à forma, secunda verò à propriis adjunctis sumta est: at reliquæ omnes ab adjunctis communibus. Ac ne mirum tibi videatur, quod dico, primam divisionem sumtā esse à forma: eò quod Ramo postrema divisio à forma sumta videatur, priores verò omnes ab adjunctis: (id quod intelligi potest ex principio capitis quarti, ubi de axiomate simplici præcepturus, hujus modi transitionem facit: Atque hæc de communibus axiomaticis affectionibus: species sequuntur, tum divisionem istam subjungit: Axioma (inquit) est simplex aut compositum) age cur nobis secus videatur, demonstremus. Affirmatio & negatio dant enunciato suum esse, seu (ut Ramus loquitur) per affirmationem & negationem enunciatum est id quod est, & à cæteris omnibus rebus distinguitur, quippe quicunque aliquid enunciat: is quatenus enunciat, aut affirmat aut negat. Quare affirmatio & negatio, enunciati forma est. Secunda divisio (ut dixi) sumta est à proprio adjuncto. Etenim veritas & falsitas, propriæ enunciati qualitates sunt: quæ ex ipsius forma emergunt, adeoque ipsius essentiam sequuntur: (non minùs quàm ridendi facultas vim ratiocinandi sequitur in homine) nec ulli præterea rei cōpetunt. Jam cæteras divisiones omnes, ab adjunctis communibus sumptas esse, age de singulis demonstremus. Tertiæ igitur divisionis differentias, contingentiam scilicet & necessitatem, qualitates cōmunes esse censeo enunciatorū & rerum tum naturalium, tum humanarum, tum verò earum alteram etiam divinarum. In rebus naturalibus contingere dicitur quod ita evenit, ut etiā si secus evenisset, nihil tamē propterea contra naturā accidisset: ut si (verbi causa) quum heri vespere cælum rubuerit, hodie manē serenum sit. Necessariò autē fieri in rebus naturalibus dicitur quod per naturā fieri aliter non potest: quodque si aliter eveniat, cōtra naturā evenit: ut quum ignis non urebat juvenes illos Israhelitas in fornace ardētissima regis Babylonii. Jā in reb^{us} humanis cōtingere dicuntur quæ ita ab homine fiunt, ut eti-

amē

am si secus fierent, nihil tamē contra naturā humanā voluntatis (qua nihil mutabilius est) fieret. Necessariō autem fieri in rebus humanis dicitur, quæ sunt ab homine ex vi decreti divini, quo modo Judas Iscariotes necessariō prodidit dominū, ut satisfaceret scilicet decreto Dei de redimendis per filii sui mortē electis: quæ tamen Judæ actio, sua natura fuit contingens. Esi enim Christum nō prodidisset Judas, nihil tamen contra naturā voluntatis humanæ qua Judas erat præditus, actum vel potiūs omisum fuisset. Porro in rebus divinis contingentia locū nullum habet: sed sola ibi necessitas est. Deus enim quicquid est, necessariō est: & quicquid agit facitve, necessariō agit & facit: veruntamen voluntate liberrima. Necessitas enim quæ in Deo est, libertatē voluntatis non tollit: & est summa Dei perfectio: qua fit ut Deus non possit nō esse bonus; & ut quicquid agit aut facit, non possit non bene agere aut facere. Ex his quæ exposui, intelligitur: cōtingentiam & necessitatem proprias enunciatorū differentias non esse. Sequitur divisio quarta, qua enunciatū dividitur in homogeneū & heterogeneous differentis non sanē propriis enunciati, sed aliarum rerum communibus. Etenim *ἁπορίαι* sive *αὐτορίαι*, & *ἁπορίαι*, in rebus fuit antequam homo esset à Deo conditus, ac proinde antequam quicquam de rebus enunciare posset. Verbi caussa, herbæ, & arbores, & stellæ, & aves, & pisces, & quadrupedes: singula inquam hæc cū inter se homogenea, tum alia aliis heterogenea fuerunt: antequam primi nostri parentes fuissent à Deo conditi. Jam nec quinta divisio differentias proprias habet, nam reciprocatio ejusque contrarium, non enunciatorum propriæ affectiones sunt: sed communes etiam notionibus simplicibus: ut relatis, ut definitioni, ut distributioni, ut proprio adjuncto, ut denique proprio cuivis. Restat postrema divisio, in simplex & compositum. At hæ differentiæ, extra enunciatum latissimè sese proferunt. Quippe non solum in Logica inventionē argumentum in simplex & comparatum, ac postea in doctrina dispositionis seu judicii, syllogismus in simplicem & compositū dividitur: verū etiam in Physicis, corpus naturale in simplex & compositum distinguitur: de-

nique differentie istæ in pluribus rebus locum habent. E-
laboravi quantum in hoc tempore potui, optime Tempel-
le, ut non solum distributionem axiomatis veri, quæ est a Ra-
mo tradita, sed etiã ceteras enunciati divisiones, & adhibita
correctione limarem, & addita explicatione illustrare. Ex
sanè distributionem illam axiomatis veri subtilius limavi
quàm erat: nondum tamen quantum satis est, nam etiam
sic limata, adhuc peccat in legem *habituæ oppositorum*. Quid ergo
restat, quàm ut diligenter quantum cuique otii dabitur, di-
tributionum istarum emendationes meditemur?

28. Porro vindicationem sententiæ Talæi de enunciati di-
creti contradictione, metuo ne frustrâ cõtra meam repre-
hensionem susceperis. Quum discretum negatum (inquis)
affirmato connexo contradicit: illius antecedens non alio
modo conceditur & ponitur, quàm antecedens connexi:
Hic tu primùm pro cõfessio assumis id quod in controver-
sia est positum: nempe, discretum negatum affirmato con-
nexo aliquando contradicere, at quæstio est, an contradi-
cere possit, ac proinde an unquam contradicat. Talæus
affirmat: Piscator negat, & suæ negationis rationem hanc
affert, quia diversa sit ratio antecedentis, nam in connexo
antecedens non verè affirmatur, sed tantùm affirmatio e-
jus fingitur: at in discreto antecedens, tanquam verè affir-
matum, conceditur. Quod discrimin à te negari miror:
quum ex communi rectè loquentium sensu atque intelli-
gentia desumptum sit, nam si quis ita loquatur, *Si iste abest
à culpa, caret etiam suspitione*: is hoc sermone non fatetur ta-
cité ac (ut vulgò loquuntur) præsupponit, istum de quo
sermo est, à culpa abesse: sed tantùm docere vult, quid
inde sequatur, si iste à culpa abesse concedatur. At
verò qui sic loquitur, *Quoniam iste abest à culpa, non
tamen caret suspitione*: is utique in antecedente fate-
tur & concedit, istum à culpa abesse: sed opponit ne-
gationem rei diversæ: illum scilicet non carere suspi-
cione.

29. Non Majori successu vindicationem sententiæ Rami
de significatione enunciati disjuncti, suscepisti. Ait Ramus,
enunciato disjuncto significari, & disjunctis unicum verum
esse.

esse. Ego contrá disputo, hoc non esse *vera morte*: quia falsum sit de enunciato disjuncto in quo divisio enunciatur de ipso genere divisio: id quod manifestó exemplo demonstravi. Quid tu? quod tandem in tam clara luce effugium quæris? Proposito illo exemplo, *Omne animal vel rationale est vel irrationale*: subjungis, & in hoc disjuncto significari, a unicum é disjunctis verum esse. Nam si illud disjunctionis membrum (inquis) de animali quovis verum fuerit, hoc certé de eodem falsum erit: quum utrumque nulli animali conveniat. Sed quid hoc, inquam, ad rem? Quasi veró nunc quæstio sit, an si alterum é disjunctis verum fuerit, tum alterum necessárió sit falsum: ac non potiús hoc quærat, an semper disjuncto significetur, é disjunctis unicum verum esse. Id autem non semper significari, satis perspicué (ut opinor) in animadversioibus demonstravi.

Sed sententiam Rami de significatione disjuncti contra alteram quoq; reprehensionis meæ partem tueri conaris: & ais, me non solum falli, quum axioma istud falsum esse dicam in eo disjuncto, in quo de ipso genere enunciatur divisio: sed etiam non minus errare, quum verum esse contendam in eo tantum disjuncto in quo divisio enunciatur de specie generis divisi. Cur veró? inquam. Equidem (inquis) in omni é disjunctis divisione parem veritatem obtinet: sive sit divisio generis in species, sive subjecti in adjuncta, aut adjuncti in subjecta: præsertim quum Ramus non disserat, unicum é disjunctis semper esse re ipsa verum, alterum falsum: sed id ab enunciante significari & intelligi, é disjunctis propositis unicum esse verum. At (inquam) hoc effugium nullam ad elabendum vim habet. Nemo enim sana mente præditus, quum divisionem de genere divisio enunciat, vel ipse intelligit vel aliis significare vult: unicum é disjunctis verum esse: sed nihil aliud agit, quam ut species ejus generis de quo loquitur, enumeret. Nam hoc genus disjuncti enunciati præcipué adhibetur ad declarationem ejus quæstionis qua quæritur, quot partes speciésve res proposita habeat, ut quum quæritur, Animalis quot species sunt? Dux: nam animal vel rationale est, ut homo: vel irrationale, ut bestia.

stia. Alterum verò disjuncti enūciati genus, quo scilicet divisio enunciatum de specie generis divisi, non solet adhiberi ad declarationem, quæstionis simplicis, ut prius: sed ad demonstrationem conjunctæ: ut, Rabirius aut cum Saturnino fuit, aut cum consulibus, aut latuit, quod enunciatum orator adhibet ad demonstrandum, Rabirium cum consulibus fuisse.

Petes fortasse à me, ut demonstrarem, hoc enunciato enunciarum divisionem de specie generis divisi. Id verò haud invitum faciam. Divisio ista trimembris quæ de Rabirio à Cicerone enunciatum, divisio tunc erat civium Romanorum, quum seditionem moliretur Saturninus. Tunc enim cives Romani in tres quasi species ex diversitate locorum distincti erant: alii enim cum Saturnino erant, alii cum consulibus, qui contra Saturninum arma ceperant: alii denique domi latebant. Quod si quis jam dicat, Omnes cives Romani eo tempore aut cum Saturnino fuerunt, aut cum consulibus, aut latuerunt: num is vel ipse intelligit, vel aliis significare vult, e tribus istis disjunctis unicum verum esse? Minime verò: quia nihil aliud docere vult, quàm in quot partes tunc scissi fuerint cives Romani. Ex qua cōmē-tatione & illud liquere potest quā sit utilis illa inter duplicem argumenti usum distinctio: *declarationem* inquam & *demonstrationem*. Quæres fortasse, an igitur enunciati disjuncti quo de genere diviso enūciatur divisio, nullus usus sit ad demonstrandum? Est quidē: sed tantum in syllogismo simplici: ut,

Omne animal, aut homo est aut bestia:

At Socrates est animal, vel,

At arbor, nec homo est nec bestia.

Enunciati verò disjuncti quo divisio enunciatum de generis divisi specie, usus totus syllogisticus est: nec nisi in syllogismo composito locum habet, ut,

Rabirius aut fuit cum Saturnino, aut cum bonis, aut latuit:

At neque cum Saturnino fuit, nec latuit:

Fuit igitur cum bonis.

Sed antequam ad sequentia pergamus, parumper quædam tua verba castiganda sunt: ubi scilicet ais, *Sive sis di-*
vifo

visio generis in species, sive subjecti in adjuncta, aut adjuncti in subjecta. Non hic reprehendam *visio autem adjuncti seu adjuncti in subjecta* conjunctionis AUT PRO SIVE, in membro divisionis tertio: levis enim hæc *visio autem adjuncti* videri possit: Sed quid sibi volunt illa verba, quum subjectum in adjuncta, itemque adjunctum in subjecta, dividi dicis. Nunquam enim subjectum in adjuncta, sed in species secundum adjuncta seu per adjuncta: nunquam item adjunctum in subjecta, sed in species secundum seu per subjecta dividitur. Verbi causa, quum dicitur, Hominum alii sunt sani, alii ægri: hic subjectum homo, dividitur non in adjuncta, sanitatem & ægriitudinem: sed in species, videlicet duo genera hominum, secundum duo illa adjuncta. Sic quum dividitur febris in ephemeram & putridam & hæcticam, dividitur in tres species secundum subjecta, videlicet partes cordis in quibus singula illa febrium genera inhærent: non autem in illa ipsa subjecta.

Superiunt animadversiones due quæ tibi immeritæ & falsæ videntur: de duabus scilicet divisionibus syllogismi simplicis: altera in affirmatum & negatum; altera in generalem; specialem & proprium. Priorem negavi esse *adversus* reciprocam: quia communis sit etiam syllogismo composito. Tu primum quidem accuratissime acutissimeque contrâ disputas: sed tandem nimio quodam studio obtinendi propositi, ad eam sententiam delaberis: qua concessa, totum illud acumen totaque illa *adversus* demonstrationis, penitus evanescit, meamque animadversionem nihil lædit. ais enim sub finem disceptationis hujus: Quid est cur syllogismus nomen negati, potius ab aliqua antecedentis parte, quàm à conclusione acciperet? videtur ergo tibi, nullam justam causam firmamve rationem afferri posse, cur syllogismus denominandus sit affirmatus aut negatus, potius ab antecedente quàm a conclusione. Vis igitur denominationes has sumendas esse à conclusione. Bene est: consentiunt judicia ac voluntates nostræ. Et hoc ipso iudicio mea nititur reprehensio. Quod si ergo à conclusione syllogismus, vel affirmatus vel negatus nominandus est: affirmatus utique, cujus conclusio fuerit affirmata: negatus,

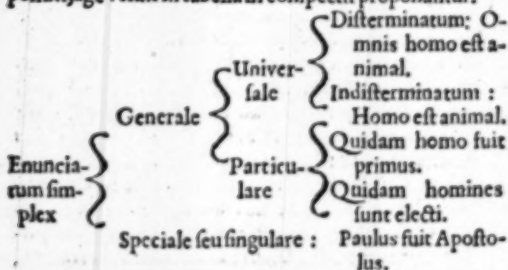
cujus negata: quid est cur syllogismus compositus non debeat æquæ ac simplex, vel affirmatus vel negatus nominari? nonne enim omnis enunciatio, ac proinde omnis cuiuscunque syllogismi conclusio, vel affirmata vel negata est? Interim utcunque; mea animadversio per se spectata, vera est vel te ipso confitente: tamen si cum sententia Rami conferatur, alienâ esse, nihilque eam ledere fateor. Ramus enim appellationes syllogismi affirmati & negati, non est conclusionis, sed est syllogismi antecedente petivit: ut ex ipsius definitionibus liquet. Sed acuta illa tua ex multiplici distributione demonstratio, præterquam quod principale propositum non obtinet, sententiam etiam quandâ genuit, quæ temere tanquã absurdum innuit quod tamen revera absurdum non est. Etenim de definitione compositi negati disputans; inter alia hanc sententiam proferis: Si syllogismus negatus definiendus est ex negatione conclusionis, non cadit (inquis) in primum disjunctum: id quod tu scilicet tanquã absurdum inferis. At (inquam) hoc absurdum non est, nam ut syllogismus compositus negatus is dicatur, qui conclusionem habet negatam: non est necesse ut propterea quivis syllogismus disjunctus, negatus sit. sicut non est necesse ut ullus syllogismus secundæ figure sit affirmatus: si syllogismus affirmatus definiatur ex conclusione affirmata. Ita vides mi Templelle, te hîc angustis illis tuis interrogatiunculis (qualibus Stoicos usos fuisse testatur Cicero) non tam me pupugisse, quàm te ipsum penitus confodisse.

32. Transeamus nunc ad quæstionem postremam, an syllogismus simplex rectè divisus sit in generalem, specialem & proprium. Partitionem hanc reprehendi, eo quod duo posteriora membra consentanea mihi viderentur. Tu cõsentanea non esse, est definitione syllogismi specialis demonstras: ut quæ proprio syllogismo attribui non potest. Quæ quidè ratione schisum Rami à mea reprehensione fortiter vindicas; at interim tamen non evincis, Ramum appellationes istas rectè ad eum modum usurpasse. Etenim ut enunciatum proprium species enunciati specialis ab eo efficitur: ita etiam syllogismus proprius, species syllogismi specialis effici debuit. unde enim has appellationes syllogismo,

mo,

mo, nisi ab enunciatis ē quibus constat, imposuit? Sicut ergo enunciatum diviserat in generale & speciale: deinde speciale in particulare & proprium: similiter postea dividere syllogismus debuit. Quare non est ut dicas, me vocabuli similitudine falsum ac in errore inductum fuisse: sed potius Ramum inconstantie in loquendo arguas: ut qui vocabulum illud (SPECTALE) nunc generaliter usurparet, sub illo Particulare & Proprium, tanquam duas species complectens: nunc verò specialiter ad solum Particulare significandum. Mihi quidem paulò accuratius rem contēplanti, vocabulum illud SPECTALE, in divisione enunciati, nec pro genere Particularis & proprii: nec pro æquipollente seu synonymo Particularis rectē accipi videtur: sed potius pro synonymo Proprii. Quod ut planē polīit perspicī, age paulò altius rem totam repetamus, & hac veluti coronide disputationem hanc nostrā concludamus. Enunciatum simplex ē quantitate antecedentis (quod subiectum vulgo nōminant) dividendum videtur in univērsale & singulare. nā antecedens illud, aut commune est aut proprium, seu (ut Logicē loquamur) aut generale aut speciale. Jam quando antecedens enunciati simplicis, commune est: tum consequens seu (ut vulgo appellant) prædicatum de eo potest dici bifariam. Aut enim dicitur de ipso toto, hoc est de omnibus & singulis speciebus sub eo comprehensīs: idq; vel adjecto signo quantitatis, ut, *Omnis homo est animal*: vel omisso, ut, *Homo est animal*. Aut dicitur antecedens enunciati istiusmodi, de subiecto communi non toto, sed tantūm ex parte: idq; semper adjecto signo quantitatis: ut, *Quidam homo fuit reliquorum omnium pater*, *Quidam homines sunt à Deo electi ad vitam æternam*. Hoc genus enunciati videtur nominandum *infinitorum*: quia signum quantitatis particulare, etsi genus ad speciem specēsve aliquot restringit: tamen specē specēsve illas nō definit, nec disertē indicat. Sic certē Græmatici Græci pronomen *τις, τι*, id est, aliquis, aliqua, aliquid) quum non accipitur interrogativē, infinitum vocant. Aristotelici hoc genus enunciati vocant propositionē particularem, haud incommode: quia cōsequens ipsius de antecedentis tantūm parte enunciatur. Alterum verò illud,

propositionem universalem nominant: quia consequens de antecedente universò dicitur. P. Ramus appellavit generale: & particulare complexus est sub speciali nò rectè. Nam quod particulare est, id etiam generale est, nò minùs quàm id quod est universale: quippe quia æquè atque illud, ex antecedente generali constat: ut ex positis & declaratis exemplis intelligi potest. Itaq; quod Ramus appellat enunciatum generale, id potiùs universale vocandum est: & nomine enunciatii specialis intelligendum solummodò enunciatum proprium: quod quidem potiùs cum vulgo appellandù videtur singulare. Quo modo ipse quoque Ramus in doctrina de methodo, universalìa & singularia (nèpe enunciatia) inter sese opposuit. Quæ omnia ut melius pervideri possint, age veluti in tabella in conspectù proponantur.

Sed fortasse divisio mea enunciatii universalis non videbitur tibi *vera*: eo quòd recepta in scholis opinio est, propositiones (uti loquuntur) indefinitas seu indeterminatas, interdù quidem æquipollere universalibus, in materia scilicet necessaria: interdum verò particularibus, ut in materia contingente. Quæ opinio si vera sit: tum etiam particulare enunciatum, aut determinatum fuerit aut indeterminatum. At ista, inquam, opinio falsa est. nam enunciatù *ad id quod*, id est, signo quantitatis non determinatum seu definitum, semper universali æquipollet. Et si enim non semper universaliter vera sunt quæ indefinitè enunciantur: tamen eo sensu enunciantur, ac si universaliter vera essent: id quod probatorum autorum exempla conprobabunt. ut illud

illud Virgilii *Æneid.* 10. *Audentes fortuna juvat.* etsi universaliter intellectum, falsum est: tamen tanquam universaliter verum, à Turno pronunciatur. Hortatur enim horum verborum argumento Turnus socios Rutulos ad fortiter adventantibus Trojanis resistendum; pronuncians, eos beneficio fortunæ victores fore, si fortiter resisterint. Sic igitur argumentabatur Turnus:

Si audentes fortuna juvat, audendum est.

Sed audentes fortuna juvat:

Ergo audendum est.

Hic si enunciatum illud quo argumentum continetur, particulariter intelligas: tum Turnus nihil concluderit, quis enim ad audendum moveatur hoc syllogismo?

Si aliquos audentes fortuna juvat (vel, Si aliquando fortuna audentes juvat) jam igitur vobis audendum est.

Sed aliquos (vel aliquando) audentes fortuna juvat:

Ergo vobis jam audendum est.

Habes jam (doctissime Tempelle) responsionem ad rationes tuas quas in tua ad me epistola exposuisti, cur quibusdam animadversionibus meis non valde assentiri possis. In qua responsione si quid me attulisse intellexero, quod nō tam tibi (qui mea institutione minimè eges) quàm iis qui harum rerum nondum satis periti sunt; prodesse nonnihil possit: equidē & illis gratulabor, quod suæ lectionis, & mihi gaudebo, quod meæ scriptionis fructum aliquem ceperim.

Porro quicquid hīc scripsi, à te (optime Tempelle) pro tuo candore in optimam partē acceptum iri confido: equidem testor, ea ab homine tui amantissimo, qui te tum propter eruditionem, tum propter eloquentiam, tum verò etiam propter varias magnasque virtutes admiretur & magnificat, profecta esse. Quod superest, Deum patrē lūminum oro, ut præclarissimis tuis studiis successum largiatur: & lucem Logicæ veritatis, dispulsis sophisticarum argutarum tenebris, in florentissimi Angliæ regni academiis quotidie magis ac magis, tua tuique similibus, hoc est veritatis studioforum, opera accendat: ad gloriam nominis sui, & regni Christi amplificationem. Amen. Vale. Scripsi Mærsæ. 6. Octobr. 1581.

FINIS.

INDEX RERVM PRÆCIPUARUM.

A Dunctum non in subje-	Ars an habitus dici possit	24
cta, sed in species secun-	Ars & artis præcepta diver-	
dum subjecta dividitur	71	sa ibid
Adjuncto & subjecto an par in	Ars quatenus opus artificio-	
argumentando vis insit	9,	sum 23
	42	Artis definitio Ramea an A-
Affirmatio & negatio, enun-	ristotelea melior	20
ciati forma est	66	Artis etymon ibid.
Ambigua distinguendi præ-	Artis natura quibus cõset	5
ceptum dialecticũ esse	57	Artis vocabulum dupliciter
Arguere apud Virg. quid	32	sumitur 21
Argumentum unum & idem,	Artifex quis	20
duplex nomen admittit	37	Avaritia liberalitati adversa-
Argumenti definitio Ramea	tur	43
vindicatur	7	Avaritia non est illiberalita-
Argumenti divisio qua ratio-	ne species	44
ne reprehensa	38	Axiomatis veri definitio Ra-
Argumenti in arguens & ar-	mea ne sit accuratior an	
gutum divisio irridetur	30	Piscatoris 15, 62
Argumenti usum duplicẽ Ra-	B.	
mo non incognitũ fuisse	7.	Bene vocabulũ in dialecticæ
sed distinctẽ nec explica-		definitione redundare 20.
tum, nec observatum ab eo		non redundare 5
	31	C.
Argumenta an rectẽ per se cõ-	Causæ definitio Ramea per-	
siderari dicantur	8, 36	fecta est 9
Argumenta & argumentatio-	Causæ definitio verbo <i>Fis</i>	
nẽs à comparatis distinctẽ	complenda	38
	50	Causæ divisio in externam
Argumenta sint ne dialecticẽ	& internam defensa	39
materia	6, 28	Comparatorum locus excus-
Argumentorum cum quæsti-	sus	11, 49
one dispositio sit ne forma	Connexo affirmato an dis-	
dialecticæ	ibid.	cretum negatum contra-
		dicat

INDEX.

dicat	15, 68.	Discreti negatio, sit ne legiti-
Consequens de antecedente		ma connexi affirmati cō-
simplicis enunciati cōmu-		traditio 15, 68
ni bifariam dici potest	73	in Discretis enunciatis negā-
Cōsequētia & inconsequē-		tibus ubi negandi adver-
tia enunciatorum	62	bium ponendum 65
Contingentia & necessitas,		Disjuncta enunciata ubi ad-
qualitates cōmunes sunt		hiberi soleant 70
omnium rerum	66	et Disjunctis unicum verum
ad Contradicientia illustran-		esse an sit <i>verum</i> 15, 69
da exēplum ē 1. Tusc. fa-		Disjunctio enunciatorū per
tis consentaneum	10	vinculum tantum sit 64, 65
Contradicientiū exēplum ē 1.		Differendi verbo omnem di-
Tusc. non cōsentaneū esse,		alecticæ vim comprehen-
loci analysis evincit	45	di 6
Contrarietatis usus in effici-		Diffimilium animadversio
entibus illustris	41	examinata 13
Copulati enunciati 'confe-		Distinguere ambiguā vocem
quentia & inconsequentia		in sua significata, non est
	62	dialecticæ 14
D.		Dividendi leges duæ genera-
Declaramentū per par, ma-		les 59
jus, & minus, quid	51	<i>Docendi</i> verbum in dialecticæ
Declaramenti vox, argumē-		definitione nimis angu-
ti voci anteferenda	30	stum 6.
Declarare & demonstrare		<i>Docendi</i> verbum meritō præ-
non esse idem	32	ferri verbo <i>differendi</i> in de-
Declarationis & demonstra-		finitione dialectices 17
tionis exempla non di-		<i>Docendi</i> verbo omnem diale-
stinctē sunt à Ramo pro-		cticæ vim comprehendendi
posita	31	ibid.
Definitio interdum uno ver-		Documenti divisio examina-
bo absolvi potest	29	ta 8, 35
Dialecticæ materia & forma		<i>divinæ</i> duplex 20
	28	E.
Discretum enunciatum qua-		Effectum in efficiente ut cō-
tenus copulato equipolle-		prehendatur 26
at	63	Efficiens sine prior 40
		En.

INDEX

anthyematis de Satrapa	I.
examinatio	53
Enunciatum infinitum	73
Enunciatum sex modis di-	73
viditur	65
Enunciati simplicis divisio	65
quomodo instituenda	73
	I.
	74
	75
	73
	60
	10
	21
	5
	43, 44
	23
	27
	M.
F.	á Majori argumentatio quid
Finis causa internane an	51
externa	25
Finis materiam antecedere	50
potest	39
Finis subordinarius destina-	onem á Pisc. traditam ali-
ti rationem habet	42
Finis divisione non esse ne-	petere
cessariam	9
Finem forma & materia nō	tibus sit ne tollendum 11,
comprehendi 5. aliqua ex	47
parte contineri	22
Forma dialecticæ quæ	6, 28
Formæ distributio á Piscat.	51
proposita, illegitima est	9
est tamen <i>κατὰ ποσὸς, καὶ</i>	á Minori argumentū quid 50
<i>αὐτὸ, licet non sit καὶ ὅλη</i>	Mortuos non esse, ideoque
<i>αὐτῶν</i>	nec miseros, quomodo
	41
G.	Cicero prober
Generis subalterni divisio	54
minimè necessaria 13. at-	Multi minus signū argumen-
tamen utilis	55
Genera infima uti accuratè	N.
definienda	56
	Necessariò quæ fieri dicantur

INDEX

tur	67	finicum	43
Negandi adverbium in dis-	in	Proprii definitione redu-	
cretis enunciatis negan-		dent ne particulę <i>Omnis</i> &	
tibus ubi ponendum	65	<i>semper</i>	10
O.		Q.	
<i>o'uziſta</i> & <i>o'uziſta</i> enunci-		Questio non est dialecticę	
atis non est propria	67	subjectum	8
Ovidianum exemplum de ani-		Questio quomodo sit dial-	
malibus, divisio ne sit an di-		cticę subjectum	33
stributio à subjectis	13, 56	Questionis divisio in simpli-	
P.		cem & conjunctam non	
à Pari argumentatio quid	51	fuit à Ramo improbata	
à Pari argumentum quid	50		34
Particulare malé Ramus de		Questione ubi in arte	
cóplexus est sub Speciali		præcipiendum	35
	74	R.	
Pauper & dives privantia		Reciprocatio communis e-	
sunt	11	tiam notionibus simplici-	
<i>privis</i>	24	bus	67
Privantium exempli é Mar-		S.	
tiali desumpti consecutio sic		similitudinis conjunctio	
unde pendeat	47		54
in Privantium exemplis du-		Simplex & compositum non	
plex affectio spectari po-		solis enunciatis cõpetunt	
test	49		67
Prodigalitas quatenus libe-		<i>Solus</i> semper propriam qua-	
ralitas	45	litatem non designat	11,
Propositio indefinita sem-			48
per æquipollet universali		Speciale in divisione enun-	
	75	ciati, synonymum proprii	
Propositio universalis & par-		est	73
ticularis	74	Speciei subalternę divisio	
Proprię qualitatıs definitio		minimé necessaria	13, at-
reciproca	43	tamen utilis	55
Proprium enunciatum poti-		Subjectum dialecticę quale	
us singulare appelladum		esse oporteat	8. & 10d
	74	sic	33
Proprium falsó à Ramo de-		Subjectum non in adjuncta,	
		sed	

sed in specie testium heri 14,61
 adjuncta divisa 71 Testimonii divisi a Pi-
 Subjecti precepto quando sciat, propositas, magnam
 necessariam 33 confusionem complexas
 Subjecto & adjuncto pareo esse, hoc refutatur 34
 argumentandi vim non V.
 habere 10 Veri enunciati natura dispi-
 Syllogismus compositus, at- citur 62
 firmatus & negatus nomi- Veritas & falsitas, propriae e-
 nari potest 16 nunciati qualitates sunt 66
 Syllogismi partitioes in Vinculum solum disjungit
 merito reprehenduntur 16, 17 aut conjungit 64
 T. 7572 In Virgiliano exemplo, Urta-
 milium carum, &c. si ne dissi-
 militudo 13, 14
 Testimonium cur Ramus in- Ufus rei multiplex non facit
 artificiale dixerit 9, 38 rem multiplicem 8, 35
 Testimonium divinum ad pro- pro Ufu vario res una varias
 bandum vim maximam ha- recipit rationes 35

FINIS.

4,61
Pi-
nam
lexas
r. 38

dispi-
62

ria e-
mt 66

ungit
64

Urta-

disli-

3, 14

facit

8, 35

varias

39